



Bachelorwerkstuk:
Een Ontzettend Gaaf Land: De Invloed van
Burgerschapsonderwijs op Nationale Trots en de Rol
van Migratieachtergrond.

Naam student: Ruben Hector
Studentennummer: S4029755
Emailadres: r.u.hector@student.rug.nl
Naam begeleider: Gijs Huitsing
Tweede lezer: Gert Stulp
Cursus: Bachelorwerkstuk
Collegejaar: 2021-2022

Een Ontzettend Gaaf Land: De Invloed van Burgerschapsonderwijs op Nationale Trots en de Rol van Migratieachtergrond.

Abstract

Burgerschapsonderwijs en de mate van trots op Nederland zijn twee concepten die vaak samen worden gebruikt. Aan de hand van de Sociale Identiteit Theorie van Tajfel is onderzocht of er daadwerkelijk een verband is tussen burgerschapskennis en de mate van trots op Nederland. Om dit te onderzoeken is er gebruik gemaakt van een multi-pele hiërarchische regressieanalyse gecontroleerd voor geslacht en opleidingsniveau. Ook is aan de hand van een moderatie-analyse de rol van migratieachtergrond bekeken. De data toont aan dat burgerschapsonderwijs zwak samenhangt met de mate van trots op Nederland. Dit effect is gelijk voor leerlingen met en zonder een migratieachtergrond.

1. Inleiding

Burgerschap en nationale trots blijven een veel besproken combinatie. Zo vertelt de toenmalige lijsttrekker van het CDA Sybrand Buma tijdens een interview met de Telegraaf dat hij vindt dat iedere leerling het Nederlandse volkslied behoort te kennen (De Winther & Witteman, 2017). Buma wil dat iedere leerling zich meer Nederlander gaat voelen en hier ook trots op is. Buma gaf dit interview naar aanleiding van het debat over het opnieuw inrichten van het burgerschapsonderwijs. Dit heeft er uiteindelijk toe geleid dat op 1 augustus 2021 een wet op het burgerschapsonderwijs is aangenomen door de Eerste Kamer (Rijksoverheid, 2021). Buma wou dat in deze wetswijziging kwam te staan dat alle Nederlandse leerlingen het volkslied uit het hoofd moeten weten om zo de nationale trots te voeden. Is het echter wel zo dat burgerschapsonderwijs leidt tot meer trots op Nederland? En wat voor effecten zou dit met zich meebrengen?

Uit eerder onderzoek is gebleken dat Nederlanders zich het meest trots voelen wanneer Nederlandse sporters internationaal succes behalen (Elling, Van Hilvoorde & Van Den Dool, 2014). Hoewel de minister-president Mark Rutte spreekt over een 'waanzinnig gaaf land', lijken de meeste Nederlanders hier niet hetzelfde over te denken (Rutte, 2017). Ook in vergelijking met andere landen scoren Nederlanders erg laag op nationale trots (Schyns & Dekker, 2008). In Nederland is het bijvoorbeeld vrij ongewoon om helden uit het verleden te eren (Pleij, 2014). Alleen Piet Heijn zou in de buurt komen van verering. Dit uit zich dan in het lied over de Zilvervloot. Verder dan dit lied lijken de Nederlanders niet te komen op het gebied van nationale trots.

Er zijn een aantal redenen te bedenken waarom een overheid bewust beleid zou kunnen

maken om nationale trots te stimuleren. Zo zouden mensen die trots op hun land zijn actiever participeren in de politiek (Kim & Lee, 2021). De opkomst in Nederland tijdens de Tweede Kamer verkiezingen is al een aantal jaar vrij stabiel (Den Ridder, 2020). Dit cijfer blijft echter tussen de 75 en 80 procent van de stemgerechtigden in Nederland hangen. Dit betekent dat er een vrij grote groep Nederlanders is die niet vertegenwoordigd wordt in het parlement.

Ook blijkt nationale trots samen te hangen met geluk. Mensen die trotser zijn op hun land, zouden meer subjectief welzijn ervaren (Ha & Jang, 2015). Wanneer mensen trots zijn op hun land en zich sterk met het land identificeren, zullen mensen gelukkiger worden. Dit komt overeen met het idee dat tevredenheid in het ene domein kan overspringen naar tevredenheid in andere domeinen (Campbell, Converse & Rodgers, 1976). In dit geval zou dat betekenen dat tevredenheid over het land, en de trots die daarbij komt kijken, overspringt naar tevredenheid over het leven. Uit onderzoek van het CBS blijkt dat er in Nederland een ruime meerderheid is die zich gelukkig en tevreden over het leven voelt (CBS, 2021). Toch is er een groep Nederlanders, ongeveer 10% van de bevolking, die zich niet meteen gelukkig zou noemen en is er een kleine groep, ongeveer 3%, die zich zelf ongelukkig noemt. Zowel op het gebied van politieke participatie als subjectief welzijn kan verbetering worden behaald.

Dit onderzoek zal onderzoeken of burgerschapsonderwijs de mate van trots op Nederland verbetert. Uit de wet op het voortgezet onderwijs blijkt dat tijdens de burgerschapslessen de Nederlandse normen en waarden aan de leerlingen worden geleerd (art. 17 lid 1:a Wet op het voortgezette onderwijs 2022). Hierbij is de verwachting dat deze leerlingen zich Nederlander gaan voelen en mogelijk ook trotser worden op het land. Als dit waar is, dan zou dit mogelijk betekenen dat het toepassen van meer burgerschapsonderwijs leidt tot het verhogen van de nationale trots. Dit leidt tot de volgende onderzoeksvraag: 'Wat is het effect van burgerschapsonderwijs op de mate van trots op Nederland?'

Naast deze onderzoeksvraag zal ook gekeken worden naar de rol van migratieachtergrond. In Nederland is er de laatste jaren een discussie gaande over immigratie, zowel maatschappelijk als politiek. Deze focust zich met name op de integratie van mensen met een migratieachtergrond in de Nederlandse samenleving. Deze discussie begon in 2001 met de revolutie van Pim Fortuyn en wordt tegenwoordig veel aangehaald door Geert Wilders. Zo stelt Wilders dat hij bang is dat de Nederlandse normen en waarden zullen verdwijnen als gevolg van de toename van mensen met een migratieachtergrond (PVV, 2021). De vraag die dan ontstaat is of deze angst terecht is. Het blijkt dat mensen met een migratieachtergrond over het algemeen minder trots zijn op het land van vestiging dan mensen zonder een migratieachtergrond (Cebotari, 2015). Heeft dit invloed op het effect van burgerschapsonderwijs op de mate van trots op Nederland? Wanneer blijkt dat het effect van

burgerschapsonderwijs op de mate van trots op Nederland niet of minder aanwezig is bij leerlingen met een migratieachtergrond, kan de overheid zich afvragen of het burgerschapsonderwijs moet worden aangepast. Als blijkt dat leerlingen met een migratieachtergrond minder trots zijn op Nederland, kan dit er mogelijk toe leiden dat deze groep zich ongelukkiger voelt of minder gauw zal gaan stemmen. Daarom zal de rol van migratieachtergrond tussen het effect van burgerschapsonderwijs en de mate van trots op Nederland ook onderzocht worden. Dit leidt tot de volgende onderzoeksvraag: 'Is het effect van burgerschapsonderwijs op de mate van trots op Nederland verschillend voor leerlingen met en zonder een migratieachtergrond?'

2. Theorie

Burgerschapsonderwijs heeft als doel leerlingen bewust te maken dat ze Nederlander zijn en wat dit precies betekent door het bespreken van de Nederlandse normen en waarden. Zo krijgen leerlingen informatie over wanneer ze kunnen stemmen en wat dit stemmen voor effect heeft. Hoe kan dit effect hebben op de mate van trots op Nederland? In figuur 1 is het volledige conceptuele model weergegeven. Deze zal hieronder uitgebreid worden besproken en verklaard.

Een antwoord kan gevonden worden in de Sociale Identiteit Theorie (SIT). SIT gaat ervan uit dat alle mensen de behoefte hebben om bij een groep te horen (Tajfel, 1982). Mensen gebruiken dan deze groep om zich te kunnen onderscheiden van anderen op een positieve manier. Vaak wordt dit bereikt wanneer mensen lid worden van een groep met veel aanzien (Hoggs & Adams, 1990). Ook helpt het lid zijn van een groep bij het verkrijgen van een eigen sociale identiteit (Denham, 2010). Mensen dragen dan hun lidmaatschap van deze groep uit aan andere mensen. Deze mensen zullen dan deze persoon associëren met de groep en de normen en waarden van de groep. Hierdoor ontstaan een eigen sociale identiteit.

Burgerschapsonderwijs leidt mogelijk tot groepsidentificatie. Tijdens de burgerschapslessen worden de Nederlandse normen en waarden aan de leerlingen geleerd. Dit staat immers zo in de wet (art. 17 lid 1:a Wet op het voortgezette onderwijs 2021). Leerlingen leren op deze manier de normen en waarden van de dominante groep in Nederland. SIT zegt dat de behoefte van deze leerlingen om lid te worden van een groep met aanzien op deze manier vervuld zal worden. Leerlingen zullen zich dus Nederlander gaan voelen en dit uitdragen om zich op deze manier op een positieve manier te onderscheiden van niet-Nederlanders. Nationale trots kan gezien worden als een onderdeel van de nationale identiteit (Evans & Kelly, 2002). Wanneer iemand zich dus sterkt identificeert als Nederlander, kan er gezegd worden dat deze persoon in hogere mate trots is op Nederland.

Nationale trots valt dus onder het internaliseren van de nationale identiteit. Dit leidt tot de volgende hypothese:

H1: Naarmate leerlingen meer burgerschapsonderwijs volgens, voelen deze leerlingen meer trots voor Nederland.

Bij identiteit kan onderscheid gemaakt worden tussen de zogeheten civiele en etnische identiteit (Smith, 1991). De civiele identiteit is de identiteit die samenhangt met de normen en waarden van het land van verblijf. De etnische identiteit is de identiteit die samenhangt met de normen en waarden van de etnische groep. Voor leerlingen zonder een migratieachtergrond geldt dat deze twee identiteiten vaak samenhangen en overlappen. De meeste Nederlandse leerlingen zonder een migratieachtergrond hebben een (bijna) volledige Nederlandse achtergrond en zullen dan ook hoogst waarschijnlijk met voornamelijk alleen de Nederlandse normen en waarden zijn opgegroeid. Voor leerlingen met een migratieachtergrond geldt dit niet. Hun civiele identiteit valt niet overeen met hun etnische identiteit. Zij zijn vaker opgegroeid met andere normen en waarden dan die zij tijdens de burgerschapslessen geleerd krijgen.

Volgens het acculturatiemodel van Berry (1997) heeft deze groep een keuze. Zij kunnen ervoor kiezen om de civiele identiteit te internaliseren of te verwerpen. Hetzelfde geldt voor de etnische identiteit. Ook deze kunnen zij internaliseren of verwerpen. Het is de dan de vraag of de leerling die alleen de etnische identiteit internaliseren mee kunnen komen in de Nederlandse samenleving. Uit eerder onderzoek blijkt dat wanneer leerlingen op school normen en waarden leren die niet overeenkomen met de eigen normen en waarden, deze gaan botsen (Broomhead, 2014). Deze botsing kan er toe leiden dat leerlingen met een migratieachtergrond de normen en waarden op school niet internaliseren, maar verwerpen. Dit kan dus betekenen dat een dergelijke botsing de kans dat burgerschapsonderwijs tot een verhoging in de mate van trots op Nederland leidt een stuk kleiner maakt. Het is immers niet logisch trots te zijn op een land waar men zich niet mee identificeert.

Leerlingen met een migratieachtergrond hebben een kleinere kans om de normen en waarden die tijdens de lessen worden geleerd te internaliseren. Dit leidt tot er toe dat het positieve effect van burgerschap op de mate van trots op Nederland minder effect heeft voor leerlingen met een migratieachtergrond. Hieruit volgt de volgende hypothese:

H2: Het positieve effect van burgerschapsonderwijs op de mate van trots op Nederland is minder sterk voor leerlingen met een migratieachtergrond dan voor leerlingen zonder een migratieachtergrond.

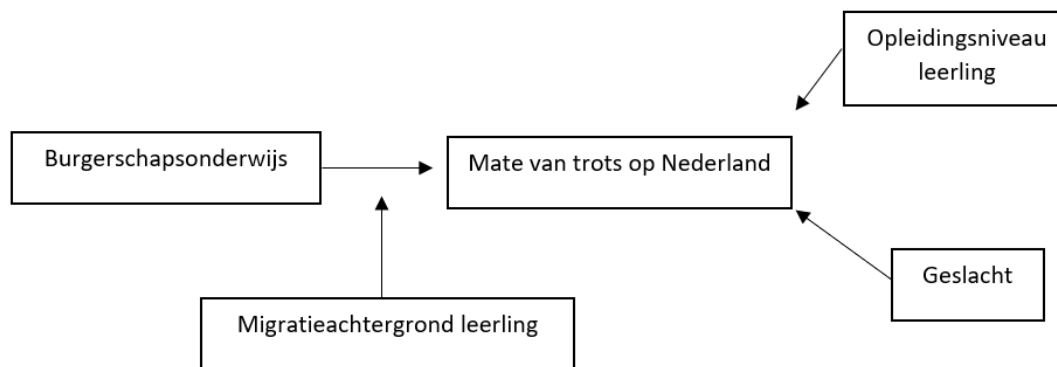
De mate van trots op Nederland kan ook door andere concepten worden beïnvloedt. Verschillen tussen jongens en meisjes is hier een van. Zo is er het stereotype beeld dat mannen vaker politiek rechts georiënteerd zijn, terwijl vrouwen juist vaker politiek links georiënteerd zijn. Onderzoeksbevindingen laten zien dat het politieke gedrag van jongens en meisjes kunnen verschillen (Sanbonmatsu, 2003). Dit stereotype zou hier onder kunnen vallen.

Politiek rechts georiënteerde partijen zijn vaker nationalistischer dan links georiënteerde partijen. Een goed voorbeeld hiervan is de al eerder genoemde PVV. Zij leggen een sterk nadruk op de Nederlandse normen en waarden en het behoud hiervan. Linkse partijen daarentegen zijn vaker voorstanders van immigratie en het opvangen van vluchtelingen. Als de aanname klopt dat mannen inderdaad vaker politiek rechts zijn georiënteerd, terwijl vrouwen vaker politiek links zijn georiënteerd, dan kan het zo zijn dat mannen nationalistischer zijn dan vrouwen. Logischerwijs komt hieruit dat mannen dan trotser zijn op Nederland dan vrouwen. Dit leidt tot de volgende hypothese:

H3: Jongens zijn trotser op Nederland dan meisjes.

Ook opleidingsniveau kan effect hebben op de mate van trots op Nederland. Volgens de conflict theorie kan er verwacht worden dat lager opgeleiden negatiever zijn over mensen met een migratieachtergrond (Turner, 1975). Mensen met een lagere opleiding doen vaak werk dat ook gedaan kan worden door mensen met een migratieachtergrond. Vaak willen mensen met een migratieachtergrond dit werk voor minder loon doen met als gevolg dat de lager opgeleiden worden ontslagen. Hierdoor gaan lager opgeleiden mensen met een migratieachtergrond in een kwaad daglicht zien. Hiernaast kunnen mensen met een migratieachtergrond ook als een culturele bedreiging aanvoelen (Zarate, García, Garza & Hitlan, 2004). Doordat mensen met een lagere opleiding vaak het meest in contact komen met mensen met een migratieachtergrond, omdat zij vaak hetzelfde werk doen, voelen zij deze culturele bedreiging het meest. Er wordt op deze culturele bedreiging gereageerd door veel nadruk te leggen op de eigen cultuur en met name de trots die zij daarvoor voelen. Dit zou betekenen dat lager opgeleiden een negatiever beeld hebben over mensen met een migratieachtergrond, omdat hoger opgeleiden minder vaak verdrongen op de arbeidsmarkt worden door mensen met een migratieachtergrond. Dit heeft als gevolg dat lager opgeleiden sneller een culturele bedreiging voelen van mensen met een migratieachtergrond, omdat zij veel vaker in contact komen met mensen met een migratieachtergrond. Hier wordt op gereageerd met een toename in nationale trots. Dit leidt tot de volgende hypothese:

H4: Naarmate leerlingen een hoger opleidingsniveau volgen, zijn zij minder trots op Nederland.



Figuur 1: Grafische weergave conceptuele model.

3. Methoden

3.1. Data

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van de data van de IEA International Civic and Citizenship Education Study uit 2016 (IEA, 2016). Dit onderzoek is gedaan onder leerlingen, leraren en scholen in 24 verschillende landen. Van deze landen liggen er 16 in Europa, 5 in Zuid-Amerika en 3 in Azië. In dit onderzoek zal alleen gebruik gemaakt gaan worden van de data van de leerlingen uit Nederland. De leerling in dit onderzoek zitten allemaal op het voortgezette onderwijs in Nederland. Alle Nederlandse leerlingen zijn meegenomen in dit onderzoek.

De steekproef is getrokken aan de hand van een gestratificeerde twee-stage cluster methode (Schulz, Ainley, Fraillon, Losito, Agrusti & Friedman, 2018). Als eerst zijn de scholen benaderd. Vervolgens heeft op iedere school een klas met leerlingen de enquête beantwoord. In totaal zijn er 150 scholen benaderd. Uiteindelijk hebben er 123 scholen meegedaan aan het onderzoek. Hierbij is rekening gehouden met de verschillende onderwijsniveaus (Munniksma et al., 2017). In totaal hebben 2812 Nederlandse leerlingen de enquête ingevuld.

3.2. Onderzoeksdesign

De totale database bestaat uit vijf enquêtes: een enquête voor leerlingen uit Europa, een voor leerlingen uit Latijns-Amerika, een voor leerlingen uit andere landen, een voor scholen en een voor schoolhoofden. De enquête die de leerlingen uit Nederland hebben ingevuld bestaat uit drie onderdelen. Tijdens het maken van de enquête werd gevraagd aan de leerling om antwoord te geven op stellingen als: "Hoe goed denk jij over de volgende activiteiten?". Vervolgens werd er een lijst aan

de leerlingen gepresenteerd bestaande uit activiteiten als het volgen van een debat op televisie over een controversieel onderwerp en voor de klas spreken over een sociaal of politiek conflict. Leerlingen konden hierop antwoord geven op een schaal van 1 tot 4. Hierbij geldt dat een waarde van 1 staat voor heel goed en een waarde van 4 staat voor helemaal niet goed. De leerlingen kregen drie lesuren de tijd om de enquête in te vullen (Munniksma et al., 2017).

3.3. Operationalisaties

3.3.1. Mate van trots op Nederland

De mate van trots op Nederland is aan de hand van een 5-item schaal verkregen aan de hand van Civic and Citizenship Education Study uit 2009 (IEA, 2009). Leerlingen konden antwoorden op een 4-punts Likertschaal (1 = in grote mate, 4 = helemaal niet) op items als “Ik ben trots op mijn land” of “Ik heb veel respect voor mijn land”. De score van de vijf items vormen een betrouwbare schaal (Cronbach’s alpha = 0,785) en zijn bij elkaar opgeteld. Hierbij geldt dat hoe hoger de leerling scoort op deze variabele, hoe trotser de leerling is op Nederland.

3.3.2. Burgerschapsonderwijs

De mate waarin leerlingen les krijgen over burgerschap is gemeten aan de hand van een 7-item schaal verkregen aan de hand van de ICCS civic knowledge reporting scale (IEA, 2016). Leerlingen konden antwoorden op een 4-punts Likertschaal (1 = in grote mate, 4 = helemaal niet) op items als “In welke mate heb jij op school geleerd hoe burgers kunnen stemmen tijdens de nationale verkiezingen?”. De score van de zeven items vormen een betrouwbare schaal (Cronbach’s alpha = 0,812) en zijn bij elkaar opgeteld. Hierbij geldt dat hoe hoger de leerling scoort op deze variabele, hoe meer de leerlingen les krijgt over de verschillende aspecten van burgerschap.

3.3.3. Migratieachtergrond leerling

De migratieachtergrond van leerlingen is gemeten aan de hand van een dichotome variabele. Een score van 0 betekent dat zowel de leerling als de ouders in Nederland geboren zijn en een score van 1 betekent dat tenminste een van de ouders of de leerling zelf in het buitenland is geboren.

3.3.4. Opleidingsniveau leerling

Opleidingsniveau leerling is gemeten aan de hand van twee dummy variabelen. De eerste dummy variabele maakt onderscheid tussen MBO en de rest (0 = middelbare school/ HBO of uni; 1 = MBO).

De tweede dummy variabele maakt onderscheid tussen HBO of uni en de rest (0 = middelbare school/ MBO; 1 = HBO of uni). Dit betekent dat wanneer een leerling op beide dummy variabelen nul scoort in de middelbare school groep zit.

3.3.5. Geslacht

Geslacht is gemeten met een dichotome variabele. Leerlingen konden kiezen uit twee antwoord mogelijkheden (0 = jongen, 1 = meisje).

3.4. Analyseplan

Aan de hand van een hiërarchische multipiele regressie analyse zal geprobeerd worden een verband te vinden tussen de concepten burgerschapsonderwijs en de mate van trots op Nederland. Door het gebruik van een interactievariabele tussen burgerschapsonderwijs en immigratiestatus zal geprobeerd worden een moderatie effect te vinden van immigratiestatus op het effect van burgerschapsonderwijs op de mate van trots op Nederland. Doordat de dataset bestaat uit leerlingen uit dezelfde klas, heeft de dataset een multilevel-structuur. Er is er daarom voor gekozen om van iedere klas een jongen en een meisje te selecteren om zo de aanname van onafhankelijke waarnemingen toch te behouden. Na deze selectie zijn 246 respondenten overgebleven

De hiërarchische multipiele regressie analyse zal er als volgt uitzien. Het eerste model zal de variabele burgerschapsonderwijs bevatten. Hierna zullen stap voor stap de volgende variabelen worden toegevoegd: opleidingsniveau leerling, geslacht, immigratiestatus leerling en de interactie tussen burgerschapsonderwijs en immigratiestatus leerling.

4. Resultaten

4.1. Beschrijvende statistieken

In tabel 1 zijn de univariate statistieken af te lezen. Er is hierbij gekozen om zowel de univariate statistiek van de volledige als die van de geselecteerde steekproef te laten zien. Uit de univariate statistieken valt de mate van trots op Nederland van leerlingen op. Het gemiddelde is 9,51 voor de geselecteerde steekproef op een schaal van 5 tot 20 is niet heel hoog. In figuur 2 is de verdeling van de mate van trots op Nederland te zien. Deze verdeling is vrij scheef. Er kan dus geconcludeerd worden dat leerlingen gemiddeld niet heel trots zijn op Nederland.

Ook valt op dat een grote meerderheid van de steekproef bestaat uit leerlingen zonder een migratieachtergrond. Dit is echter vrij logisch, aangezien er gewoon meer mensen zonder

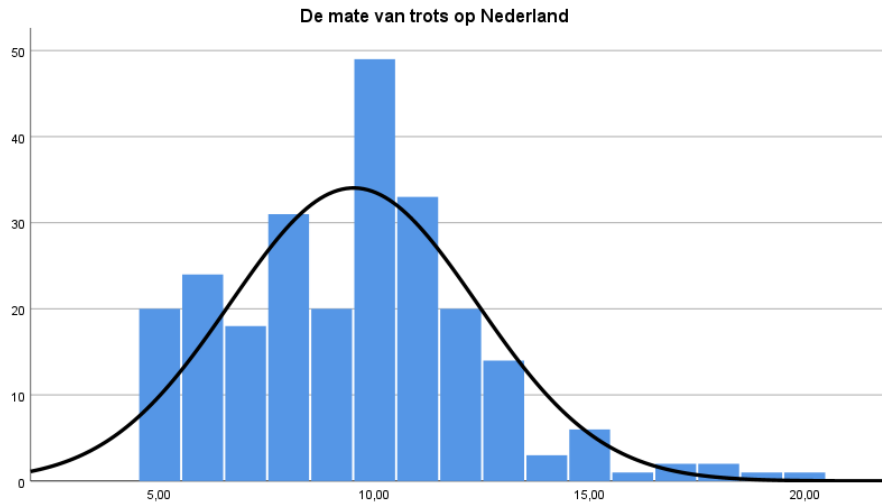
migratieachtergrond in Nederland wonen dan mensen met een migratieachtergrond.

Wanneer de volledige en geselecteerde steekproef met elkaar vergeleken worden, blijkt dat de geselecteerde steekproef geen grote verandering met zich meer brengt wat betreft de univariate statistieken. Alleen de gemiddelden van mate van trots op Nederland en burgerschapsonderwijs worden wat kleiner. Dit is echter zo'n kleine afname dat deze als verwaarloosbaar kan worden gezien. Er is dus geen reden om de geselecteerde steekproef niet te gebruiken.

Tabel 1: Univariate statistieken uitgesplitst op volledige en geselecteerde steekproef.

	Volledige steekproef			Geselecteerde steekproef		
	Gemiddelde ^a	SD	N	Gemiddelde ^a	SD	N
1. Trots op NL	9,68	2,73	2757	9,51	2,87	246
2. Burgerschapsonderwijs	18,43	4,58	2764	17,84	4,56	246
3. Migratieachtergrond	79,3% zonder migratie achtergrond 18,8% met migratie achtergrond	-	2759	78,0% zonder migratie achtergrond 22,0% met migratie achtergrond	-	246
4. Geslacht	49,4% jongen 50,6% meisje	-	2812	49,8% jongen 50,2% meisje	-	246
5. Opleidingsniveau1	46,7% anders 52,3% MBO	-	2786	48,6% anders 51,4% MBO	-	246
6. Opleidingsniveau2	64,7% anders 34,3% HBO/uni	-	2786	64,5% anders 35,5% HBO/uni	-	246

^a Bij nominale variabelen is de frequentieverdeling vermeld in percentages.



Figuur 2: Verdeling mate van trots op Nederland

In tabel 2 zijn de associaties tussen de verschillende variabelen weergegeven. Uit deze bivariate statistieken blijkt dat de correlatie tussen mate van trots op Nederland en migratieachtergrond leerling 0,35 is ($p < 0,01$). Naast deze correlatie is er ook nog gekeken naar het verschil in het gemiddelde op mate van trots op Nederland tussen leerlingen met een migratieachtergrond en leerlingen zonder een migratieachtergrond aan de hand van een t-toets. Hieruit blijkt dat leerlingen zonder een migratieachtergrond gemiddeld 8,98 scoren op de mate van trots op Nederland en leerlingen met een migratieachtergrond scoren gemiddeld 11,37. Dit is een significant verschil: $t(246) = -5,73$ en $p < 0,01$. Dit verschil van 2,39 op een schaal van 5 op 20 is redelijk groot. Er kan dus gezegd worden dat leerlingen met een migratieachtergrond trotser zijn op Nederland dan leerlingen zonder een migratieachtergrond. Dit is opvallend, want uit de theorie kwam naar voren dat juist mensen zonder een migratieachtergrond trotser zouden zijn op Nederland. Tussen jongens en meisjes is geen significant verschil gebleken op de mate van trots op Nederland: $t(246) = -0,81$ en $p = 0,42$. Jongens scoren gemiddeld 9,36 op de mate van trots op Nederland en meisjes gemiddeld 9,66. Ook deze uitkomst is opvallend, omdat uit de theorie naar voren kwam dat jongens trotser zijn op Nederland dan meisjes. Dit blijkt echter niet het geval te zijn.

De mate van trots op Nederland blijkt licht positief samen te hangen met burgerschapsonderwijs ($r = 0,13; p < 0,05$). Verder valt er nog te vermelden dat de associatie tussen de twee dummy variabelen van opleiding heel erg hoog is. Bij de regressieanalyse moet dus gecontroleerd worden voor multicollineariteit om te zien of er sprake is van een probleem.

Tabel 2: Associatie tussen variabelen

	1	2	3	4	5	6	
1. Trots op NL		-	0,13*	0,35**	0,05	-0,04	0,04
2. Burgerschapsonderwijs			-	-0,13*	-0,03	-0,08	0,10
3. Migratieachtergrond				-	0,08 ^a	3,17 ^a	6,35 ^{a*}
4. Geslacht					-	0,49 ^a	0,03 ^a
5. Opleidingsniveau1						-	142,84 ^a **
6. Opleidingsniveau2							-

a associatie op basis van ϕ

** Tweezijdige $p < 0,01$; * Tweezijdige $p < 0,05$

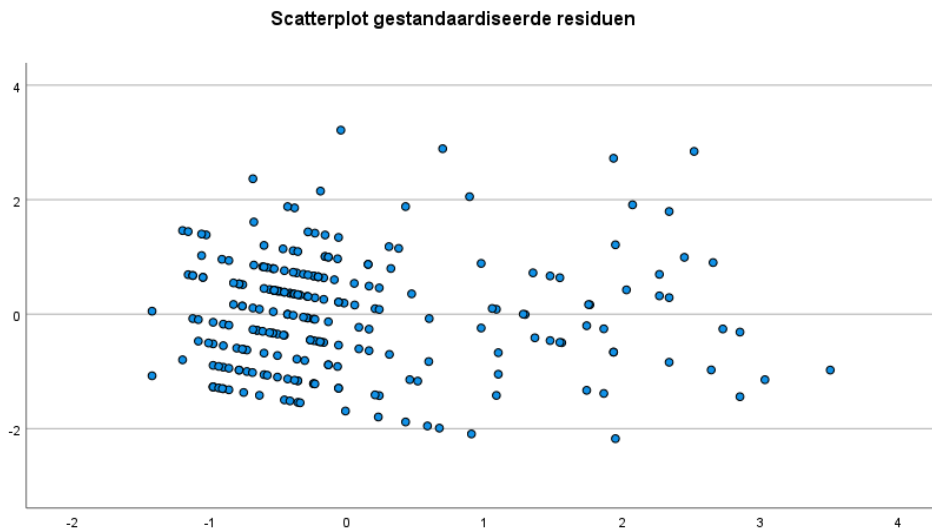
4.2. Modevaluatie

Voor de regressieanalyse is er gecontroleerd voor de vier assumpties van lineaire regressie. Dit is gedaan aan de hand van het laatste regressiemodel (Model 5). Dit model zal verder worden besproken bij de bespreking van de hypothesen en is weergegeven in tabel 4. Zoals eerder vermeld zit er een multilevel-structuur in de steekproef. Daarom is er voor gekozen om per een klas een jongen en een meisje te selecteren. Op deze manier is er gecontroleerd voor assumptie van onafhankelijke waarden.

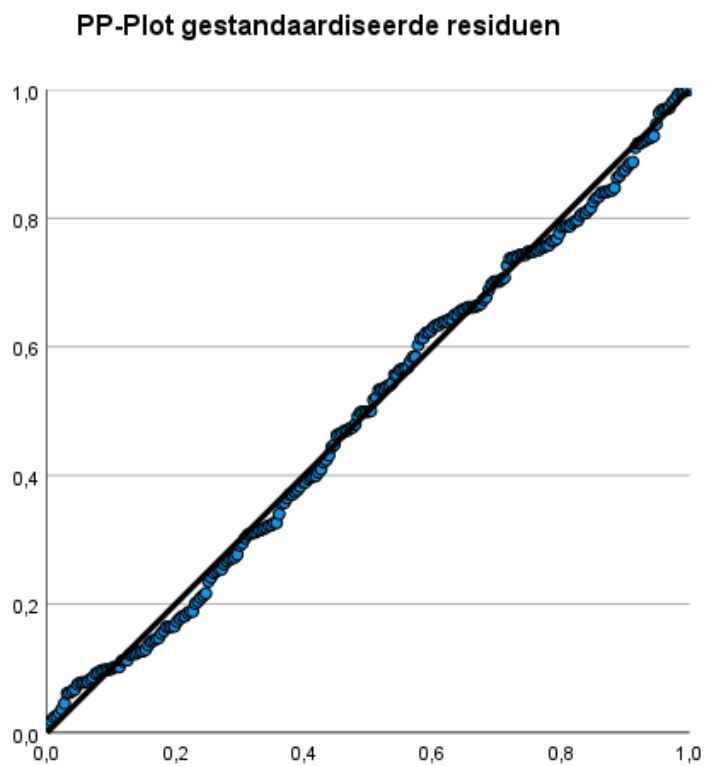
De tweede assumptie van lineariteit is gecontroleerd aan de hand van een scatterplot. Deze scatterplot is weergegeven in figuur 3 en geeft de puntenwolk van de gestandaardiseerde residuen weer. Hieruit valt op te maken dat de puntenwolk schuin loopt op de nullijn. Dit wekt de indruk dat het gemiddelde van de gestandaardiseerde residuen voor alle x-waarden niet nul is. Wanneer dit gemiddelde echter wordt uitgerekend komt er een gemiddelde uit dat bijna nul is. Er kan daarom geconcludeerd worden dat de assumptie niet gehaald is, maar dat het gemiddelde zo klein is dat het niet voor problemen zal gaan zorgen.

De derde assumptie van homoscedasticiteit is ook gecontroleerd aan de hand van figuur 3. Hieruit blijkt dat de standaarddeviatie van de gestandaardiseerde residuen voor alle x-waarden redelijk gelijk is. De puntenwolk geeft een duidelijke band weer waarin de afstand tussen de verschillende punten niet veel afwijkt van de overige punten. Er kan daarom geconcludeerd worden dat de assumptie homoscedasticiteit gehaald is.

De laatste en vierde assumptie van normaliteit is gecontroleerd aan de hand van figuur 4. Figuur 4 geeft een PP-plot weer. Hierin is te zien dat er geen systematische afwijking is van de diagonaal. Er kan dus geconcludeerd worden dat de assumptie van normaliteit niet geschonden is.



Figuur 3: Scatterplot van de gestandaardiseerde residuen



Figuur 4: PP-plot gestandaardiseerde residuen

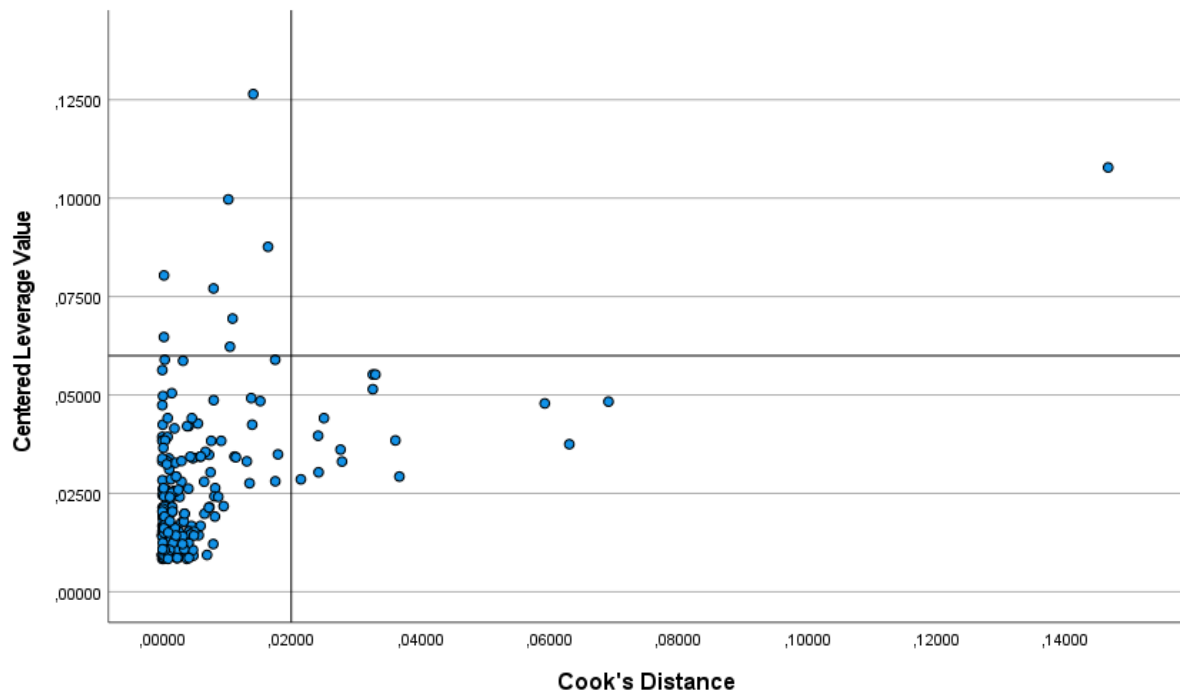
Naast de assumptie van lineaire is er ook gecontroleerd voor multicollineariteit en outliers. Dit is gedaan aan de hand van VIF-scores. Deze zijn af te lezen in tabel 4. Er kan geconcludeerd worden dat er geen sprake is van multicollineariteit, omdat geen enkele VIF-waarde groter is dan 2.5 en daarmee de kritische waarde van 4 niet overschrijdt.

Er is voor outliers gecontroleerd met de leverage, Cook's distance, DFFIT en de residuen. Er is voor de leverage en de Cook's distance gecontroleerd aan de hand van een scatterplot. Deze is te zien in figuur 5. De leverage is weergegeven op de y-as en de Cook's distance is weergegeven op de x-as. Voor zowel de leverage als de Cook's distance zijn vuistregels berekend. Deze zijn ook in figuur 5 weergegeven. De verticale lijn is de vuistregel voor de leverage en als volgt berekend: $\frac{2 \times 7}{246} = 0,06$. De horizontale lijn is de vuistregel voor de Cook's distance en als volgt berekend: $\frac{4}{246} = 0,02$. Uit deze twee vuistregels blijkt dat er een respondent is die zowel een outlier is volgens de leverage en volgens de Cook's distance. Dit is een jongen uit klas 109202. In tabel 3 zijn de gemiddelden, minima en maxima van de leverage, Cook's distance, DFFIT en residuen weergegeven. De jongen uit klas 109202 scoort hier een vrij hoge score op de DFFIT, namelijk 0,91 met een gemiddelde van 0,002. Dit kan verklaard worden aan de hand van zijn score op de mate van trots op Nederland. Dit is namelijk een score van 17. Zoals in tabel 1 is weergegeven is het gemiddelde op mate van trots 9,51 met een standaarddeviatie van 2,87. Deze score is dus uitzonderlijk hoog ten opzichte van de andere leerlingen. Er kan daarom van uit worden gegaan dat deze score een outlier is. Deze wordt uit de dataset gehaald.

Een jongen uit klas 111303 heeft een residu van 3,22. Er wordt hierbij aangenomen dat er sprake is van een outlier bij een residu groter dan 3 of kleiner dan -3. Er is hier dus sprake van een outlier. Dit kan verklaard worden doordat deze jongen op burgerschapsonderwijs. Hij heeft namelijk een score van 28 met een gemiddelde van 18,43. Er kan daarom van uit worden gegaan dat deze score een outlier is. Deze wordt uit de dataset gehaald.

Tabel 3: Beschrijving van de outlier maten: leverage, Cook's distance, DFFIT en de gestandaardiseerde residuen.

<i>Outlier maat</i>	<i>Gemiddelde</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>	<i>N Totaal</i>
Leverage	0,02	0,01	0,13	246
Cook's distance	0,01	<0,01	0,15	246
DFFIT	0,0019	-0,31	0,91	246
Gestandaardiseerde residuen	<0,0001	-2,17	3,22	246



Figuur 5: scatterplot leverage en Cook's distance.

Als laatst zal er nog gekeken worden naar de modelfit van de verschillende modellen aan de hand van $R_{adjusted}^2$ scores. Deze is ook weergegeven in tabel 4 met de respectievelijke F_{change} scores. Hieruit blijkt dat het eerste model, met een $R_{adjusted}^2$ score van 0,008, niet significant meer variantie verklaard binnen mate van trots op Nederland dan het lege model ($F_{change} = 2,90$; $p = 0,09$). Het tweede model ($F_{change} = 0,11$; $p = 0,90$) heeft een $R_{adjusted}^2$ score kleiner dan 0,001. Dit model kan dus heel erg weinig van de variantie binnen mate van trots op Nederland verklaren ($F_{change} < 0,001$; $p = 0,94$). Er is echter geen significant verschil tussen dit model en het de het vorige model. Het derde model heeft een $R_{adjusted}^2$ score van 0,001. Ook dit model kan heel erg weinig van de variantie binnen mate van trots op Nederland verklaren ($F_{change} = 1,16$; $p = 0,28$). Er is echter geen significant verschil tussen dit model en het de het vorige model. Het vierde model kan de meeste variantie binnen mate van trots op Nederland verklaren met een $R_{adjusted}^2$ score van 0,143. Deze score verschilt significant van het vorige model ($F_{change} = 40,56$; $p < 0,01$). Het laatste model voorspelt iets meer variantie binnen mate van trots op Nederland met een $R_{adjusted}^2$ score van 0,151. Dit is echter geen significant verschil ($F_{change} = 3,44$; $p = 0,07$). Er kan dus geconcludeerd worden dat het vierde model het beste bij de dataset past en de meeste variantie binnen mate van trots op Nederland kan voorspellen.

4.3. Hypothesetoetsing

Alle vier de hypothese worden getoetst via een hiërarchische lineaire regressie analyse. Deze is volledig weergegeven in tabel 4. De eerste hypothese is in de eerste instantie getoetst aan de hand van het eerste model. Hieruit blijkt dat er een klein positief verband is tussen burgerschapsonderwijs en de mate van trots op Nederland. Deze is echter niet significant ($b = 0,07$; $p = 0,09$). Wanneer er naar het vierde model wordt gekeken, is er wel een significant effect te zien gecontroleerd voor de overige variabelen ($b = 0,10$; $p < 0,01$). Dit betekent dat wanneer een leerling 1 punt hoger scoort op burgerschapsonderwijs zijn score op mate van trots op Nederland met 0,10 stijgt. Er kan dus geconcludeerd worden dat wanneer er gecontroleerd voor de migratiestatus van leerlingen er een significant positief effect is tussen burgerschapsonderwijs en mate van trots op Nederland. De eerste hypothese kan dus worden aangenomen.

De tweede hypothese is getoetst aan de hand van het vijfde model. Het effect van burgerschapskennis op de mate van trots op Nederland is niet sterker voor leerlingen zonder een migratieachtergrond gecontroleerd voor de andere variabelen zoals in de tweede hypothese werd verwacht ($b = 0,17$; $p = 0,11$). Het effect van burgerschapskennis op de mate van trots op Nederland is juist sterker voor leerlingen met een migratie achtergrond. Dit effect is echter niet significant. Ook interessant om hier te benoemen is dat leerlingen met een migratieachtergrond trotser zijn op Nederland dan leerlingen zonder een migratieachtergrond ($b = 2,76$; $p < 0,01$). Dit is op een schaal van 7 tot 28 een redelijk groot effect.

De derde hypothese is getoetst aan de hand van het tweede model. Volgens de derde hypothese zouden leerlingen met een hoger opleidingsniveau minder trots zijn op Nederland. Deze hypothese lijkt echter niet op te gaan. Zoals in de operationalisaties staat vergelijkt de eerste dummy de MBO groep met de middelbare diploma groep gecontroleerd voor burgerschapsonderwijs ($b = -0,21$; $p = 0,70$). Hieruit blijkt dat de MBO groep gemiddeld 0,21 punten lager scoort op de mate van trots op Nederland dan de middelbare diploma groep gecontroleerd voor burgerschapsonderwijs. Dit is in lijn met de derde hypothese, maar de helling is niet significant. De tweede dummy vergelijkt de HBO/universiteit groep met de middelbare diploma groep gecontroleerd voor burgerschapsonderwijs ($b = -0,11$; $p = 0,85$). Hieruit blijkt dat de HBO/universiteit groep gemiddeld 0,11 punten lager scoort op de mate van trots op Nederland dan de middelbare diploma groep gecontroleerd voor burgerschapsonderwijs. Dit is in lijn met de derde hypothese, maar het gevonden effect is niet significant.

De vierde en laatste hypothese is getoetst aan de hand van het derde model. Jongens zijn gemiddeld even trots op NL als meisjes ($b = 0,39$; $p = 0,36$). Meisjes scoren gemiddeld 0,39 punten

hoger op de mate van trots op Nederland gecontroleerd voor de andere variabelen. Dit verschil is echter niet significant en niet in lijn met de vierde hypothese.

Tabel 4: Resultaten stapsgewijze regressieanalyse met de mate van trots op Nederland als afhankelijke, burgerschapsonderwijs, opleiding en geslacht als onafhankelijke en migratieachtergrond als modererende variabele.

	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4		Model 5		VIF
	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>b</i>	<i>SE</i>	
Intercept	9,48**	0,18	9,60**	0,50	9,43**	0,52	9,61**	0,50	9,70**	0,50	
Burgerschapsonderwijs	0,07	0,04	0,07	0,04	0,08	0,04	0,10**	0,04	0,10**	0,04	1,03
Opleiding 1 (0 = middelbaar of HBO/uni;1 = MBO)			-0,18	0,56	-0,22	0,56	-0,25	0,52	-0,36	0,52	2,43
Opleiding 2 (0 = middelbaar of MBO;1 = HBO/uni)			-0,09	0,59	-0,11	0,59	-0,55	0,55	-0,67	0,55	2,47
Geslacht (0 = jongen;1 = meisje)					0,39	0,36	0,36	0,34	0,45	0,34	1,03
Migratiestatus (0 = zonder migratieachtergrond;1 = met migratieachtergrond)							2,63**	0,41	2,76**	0,41	1,08
Migratiestatus X Burgerschapsonderwijs									0,17	0,09	1,06
$R^2_{adjusted}$	0,008		>0,001		0,001		0,143		0,151		
F_{change}	2,90		0,06		1,16		40,56**		3,44		
N	244		244		245		244		244		

*significant bij $p < 0,05$; **significant bij $p < 0,01$

5. Conclusie & Discussie

De onderzoeksvraag van dit onderzoek luidt als volgt: ‘Wat is het effect van burgerschapsonderwijs op de mate van trots op Nederland?’. Aanleiding voor deze onderzoek is het feit dat burgerschapsonderwijs en nationale trots vaak als twee samenhangende concepten worden gezien. Zo vond Siebrand Buma dat tijdens de burgerschapslessen leerlingen het volkslied uit het hoofd moeten leren om zo de nationale trots te bevorderen. Uit dit onderzoek blijkt dat burgerschapsonderwijs en de mate van trots op Nederland met elkaar samenhangen. Naast dit verband is er ook nog naar de rol van migratieachtergrond gekeken. Hiervoor is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: ‘Is het effect van burgerschapsonderwijs op de mate van trots op Nederland verschillend voor leerlingen met en zonder een migratieachtergrond?’. Uit het onderzoek

blijkt dat de samenhang tussen burgerschapsonderwijs en de mate van trots op Nederland niet anders verloopt voor leerlingen met een migratieachtergrond dan voor leerlingen zonder migratieachtergrond. In de volgende alinea's zullen stapsgewijs de gebruikte hypothesen worden besproken.

De eerste hypothese luidt als volgt: 'Naarmate leerlingen meer burgerschapsonderwijs volgens, voelen deze leerlingen meer trots voor Nederland'. Deze hypothese is onderbouwd aan de hand van de Sociale Identiteit Theorie van Tajfel (1982). Deze theorie stelt dat mensen een inherentie behoefte hebben om lid te zijn van een groep. Burgerschapsonderwijs vervult die behoefte, omdat leerlingen te maken krijgen met de nationale groep. Wanneer zij hier lid van worden, zullen zij zich Nederlander gaan voelen. Bij deze nationale identificatie hoort een gevoel van trots op Nederland (Evans & Kelly, 2002). Uit het onderzoek blijkt dat deze hypothese mag worden aangenomen. Met een helling van 0,10 ($p < 0,01$) kan er geconcludeerd worden dat burgerschapsonderwijs en de mate van trots op Nederland positief met elkaar samenhangen (Model 5). Dit betekent dat wanneer een leerling meer burgerschapsonderwijs volgt hij trotser is op Nederland. Dit effect op een schaal van 5 tot 20 is weliswaar vrij klein. Er kan dus niet gesproken worden over een sterke samenhang. Deze bevinding lijkt overeen te komen met bevindingen uit ander onderzoek waaruit blijkt dat burgerschapsonderwijs een rol kan spelen bij het vormen van nationale identificatie (vom Hau, 2005).

De tweede hypothese luidt als volgt: 'Het positieve effect van burgerschapsonderwijs op de mate van trots op Nederland is minder sterk voor leerlingen met een migratieachtergrond dan voor leerlingen zonder een migratieachtergrond'. Dit is verklaard aan de hand van het onderscheid tussen de civiele identiteit en de etnische identiteit (Smith, 1991). Mensen hebben zowel een civiele als etnische identiteit. De civiele identiteit omvat de normen en waarden van het land van verblijf. De etnische identiteit omvat de normen en waarden van het land van herkomst. Bij leerlingen zonder een migratieachtergrond overlappen deze twee identiteiten. Bij leerlingen met een migratieachtergrond is dit niet het geval. Er bestaat vervolgens de kans dat deze twee identiteiten dan gaan botsen (Broomhead, 2014). Dit kan er toe leiden dat de civiele identiteit wordt verworpen en de etnische identiteit wordt aangenomen. Tijdens de burgerschapslessen worden leerlingen geconfronteerd met de civiele identiteit. Dit kan er toe leiden dat het effect van burgerschapsonderwijs op de mate van trots op Nederland zwakker is voor mensen met een migratieachtergrond. Uit het onderzoek blijkt echter dat deze hypothese niet kan worden aangenomen. Met een helling van 0,17 ($p = 0,07$) blijkt eerder dat het tegenovergesteld waar is (Model 5). Het positieve effect van burgerschapsonderwijs op de mate van trots op Nederland is sterker voor leerlingen met een migratieachtergrond. Ook blijkt uit het onderzoek dat leerlingen met een migratieachtergrond gemiddeld hoger scoren op nationale trots ($b=2,76; p < 0,01$). Er zijn

theorieën die suggereren dat er geen botsing plaatsvindt tussen de civiele en etnische identiteit (Gans, 2007). Sterker nog, deze twee identiteiten zouden prima in elkaar op kunnen gaan. Mogelijk is daar hier ook sprake van. Dit zou verklaren waarom het effect niet zwakker is voor leerlingen met een migratieachtergrond. Dit verklaard echter niet waarom het effect sterker is. Dit kan een uitgangspunt zijn voor nieuw onderzoek.

De derde hypothese luidt als volgt: Jongens zijn trotser op Nederland dan meisjes. Uit eerder onderzoek blijkt dat jongens zich politiek anders kunnen gedragen dan meisjes (Sanbonmatsu, 2003). Ook is er het stereotype dat jongens van nature sneller op een politiek rechtse partij stemmen dan meisjes die sneller op een politiek linkse partij zouden stemmen. Politiek rechtse partijen zijn vaker gericht op het behouden van de nationale identiteit en promoten vaker nationale trots. Dit zou kunnen betekenen dat jongens over het algemeen trotser zijn op Nederland dan meisjes. Uit het onderzoek blijkt echter dat de hypothese niet kan worden aangenomen. Met een helling van $0,39(p=0,29)$ blijkt dat meisjes trotser zouden zijn op jongens. Dit effect is echter niet significant. Dit zou kunnen betekenen dat hoewel jongens en meisjes verschillen in hun politieke gedrag politieke voorkeur, met name tussen rechts en links, hier niet onder valt. Ook deze bevinding kan een uitgangspunt zijn voor nieuw onderzoek.

De laatste en vierde hypothese luidt als volgt: 'Naarmate leerlingen een hogere opleiding volgen, zijn zij minder trots op Nederland'. Volgens de conflicttheorie zouden lager opgeleiden negatiever zijn over mensen met een migratieachtergrond, omdat mensen met een migratieachtergrond hun werk voor een lager loon willen doen (Turner, 1975). Lager opgeleiden zullen dus sneller geconfronteerd worden met mensen met een migratieachtergrond. Hierdoor zullen lager opgeleiden sneller een culturele bedreiging voelen van mensen met een migratieachtergrond (Zarate, García & Hitlan, 2004). Lager opgeleiden zullen hierop reageren door veel nadruk te leggen op de nationale cultuur en de trots daarop. Lager opgeleiden zullen dan trotser zijn op Nederland dan hoger opgeleiden. Uit het onderzoek blijkt dat dit ook klopt. Kijkend naar de eerste dummy variabele is er een helling van $-0,18(p=0,70)$ (Model 2). Dit betekent dat de groepen leerlingen met een verwacht MBO opleidingsniveau lager scoren op de mate van trots op Nederland dan leerlingen die naar verwachting alleen hun middelbare school diploma zullen halen. Kijkend naar de tweede dummy variabele is er eenzelfde effect te zien (Model 3). Hier blijkt dat met een helling van $-0,09(p=0,85)$ leerlingen waarvan verwacht wordt dat zij een HBO of universitaire diploma gaan behalen lager scoren op de mate van trots op Nederland dan leerlingen waarvan verwacht wordt dat zij een MBO diploma zullen gaan behalen. Deze effecten zijn echter niet significant. Desondanks kan gezegd worden dat deze bevindingen overeen komen met wat er al bekend is over het verband tussen opleidingsniveau en nationale trots.

Als laatst zullen nog de beperkingen van dit onderzoek besproken worden. Een van deze beperkingen is dat de respondenten van dit onderzoek erg jong zijn. De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 13,5 jaar oud. Dit kan een beperking zijn bijvoorbeeld voor het concept opleidingsniveau. Bij dit concept is aan de leerlingen gevraagd of zij willen aangeven welke diploma zij denken te gaan behalen. Het is dus niet zeker of zij deze diploma ook ooit gaan halen. Het is dan de vraag of leerlingen van deze leeftijd correct kunnen inschatten welke diploma zij ooit zullen gaan halen. Dit kan leiden tot een vertekening in de data.

Een tweede beperking van dit onderzoek is dat de gebruikte data uit 2016 stamt. In de tussentijd is er een nieuwe wet ingevoerd over het burgerschapsonderwijs. Deze wet biedt scholen iets duidelijkere handvatten over wat er tijdens de burgerschapslessen onderwezen moet worden. Het kan zijn dat wanneer de enquête opnieuw wordt ingevuld naar de inwerkingtreding van de wetwijziging er andere antwoorden uitkomen. Ook hierdoor kan er een vertekening in de data ontstaan.

De laatste beperking die besproken zal worden is dat burgerschapsonderwijs in Nederland een redelijk vaag begrip is. Dit komt doordat scholen, zelfs na de wetwijziging, voor het grootste deel zelf mogen bepalen. In dit onderzoek zijn lessen over geloof bijvoorbeeld niet meegenomen als onderdeel van burgerschapsonderwijs, terwijl er waarschijnlijk wel (religieuze) scholen zijn die lessen over geloof wel als onderdeel zien van burgerschapsonderwijs. Lessen over hoe de economie werkt in Nederland vallen wel onder burgerschapsonderwijs, terwijl er mogelijk scholen die hier anders over denken. Een aanbeveling voor nieuw onderzoek naar burgerschapsonderwijs is dan ook het eerst in kaart brengen van wat er onder burgerschapsonderwijs valt. Er zou eerst een inventarisatie onder alle soorten scholen in Nederland plaats moeten vinden over wat burgerschapsonderwijs is voordat er onderzoek gedaan wordt naar dit concept. Op deze manier zullen er geen aspecten verloren gaan.

Literatuur

- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology, 46*(1), 5–34.
DOI: 10.1111/j.1464-0597.1997.tb01087.x
- Broomhead, K. (2014). 'A clash of two worlds': disjuncture between the norms and values held by educational practitioners and parents of children with behavioural, emotional and social difficulties. *British Journal of Special Education, 41*(2), 136-150.
DOI: 10.1111/1467-8578.12058
- Campbell, A., Converse, P. E., & Rodgers, W. L. (1976). The quality of American life: Perceptions, evaluations, and satisfaction. New York: Russell Sage Foundation.
- Cebotari, V. (2015). The Determinants of National Pride of Ethnic and Immigrant Minorities in Europe. *Nationalism & Ethnic Politics, 21*(3), 269-288. DOI: 10.1080/13537113.2015.1063911
- Denham, B. E. (2010). Correlates of pride in the performance succes of United States athelets competing on an international stage. *International Review for the Sociology of Sport, 45*(4), 457-473. DOI: 10.1177/1012690210373540
- Den Ridder, J. (2020). *Maatschappelijke en politieke participatie*. Sociaal en Cultureel Planbureau.
<https://digitaal.scp.nl/ssn2020/maatschappelijke-en-politieke-participatie/>
- Elling, A., Van Hilvoorde, I. & Van Den Dool, R. (2014). Creating or awakening national pride through sporting success: A longitudinal study on macro effects in the Netherlands. *International Review for the Sociology of Sport, 49*(2), 129-151. DOI: 10.1177/1012690212455961
- Evans, M. D. R. & Kelley, J. (2002). National Pride in the Developed World Survey Data from 24 Nations. *International Journal of Public Opinion Research, 14*(3), 303-338.
DOI: 10.1093/ijpor/14.3.303
- Gans, H. (2007). Acculturation, assimilation and mobility. *Ethnic & Racial Studies, 30*(1), 152-164. DOI: 10.1080/0149870601006637
- Ha, S. & Jang, S-J. (2015). National Identity, National Pride and Happiness: The Case of South Korea. *Social Indicators Research, 121*(2), 471-482. DOI: 10.1007/s11205-014-0641-7
- Kim, G., & Lee, J. M. (2021). National Pride and Political Participation: The Case of South Korea. *Asian Perspective, 45*(4), 1-31. DOI: 10.1353/apr.2021.0034

- Munniksma, A., Dijkstra, A. B., van der Veen, I., Ledoux, G., van de Werfhorst, H. G., & ten Dam, G. T. M. (2017). *Burgerschap in het voortgezette onderwijs: Nederland in vergelijkend perspectief*. Amsterdam University Press.
- Pleij, H. (2014). *Moet kunnen: op zoek naar een Nederlandse identiteit*. Prometheus.
- PVV (2021). *Verkiezingsprogramma PVV 2021*. PVV. <https://www.pvv.nl/verkiezingsprogramma.html>
- Rijksoverheid (2021, 22 juni). *Eerste Kamer stemt in met nieuwe wet voor burgerschapsoponderwijs*. Rijksoverheid. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/06/22/eerste-kamer-stemt-in-met-nieuwe-wet-voor-burgerschapsonderwijs>
- Rutte, M. (2017). *Aan alle Nederlanders*. VVD. <https://vvd.nl/content/uploads/2017/01/briefvanmark.pdf>
- Sanbonmatsu, K. (2003). Political Knowledge and Gender Stereotypes. *American Politics Research*, 31(6), 575. DOI: 10.1177/1532673X03255167
- Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Losito, B., Agrusti, G., & Friedman, T. (2018). *Becoming citizens in a changing world. IEA International Civic and Citizenship Education Study 2016 international report*. Cham, Switzerland: Springer.
- Schyns, P. & Dekker, P. (2008) Sociale cohesie in de publieke opinie. In: Schnabel P, Bijl R and De Hart J (eds) *Betrekkelijke betrokkenheid: studies in sociale cohesie*. Sociaal en Cultureel Rapport 2008. Den Haag: Sociaal en Cultureel planbureau, pp. 33–60.
- Smith, A. D. 1991. *National Identity*. Reno: University of Nevada Press
- Tajfel, H. (Ed.) (1982). *Social identity and intergroup relations*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- The International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA) (2016). *IEA International Civic and Citizenship Education Study 2016* <https://www.iea.nl/data-tools/repository/iccs>
- Turner, J. H. (1975). Marx and Simmel Revisited: Reassessing the Foundations of Conflict Theory. *Social Forces*, 53(4), 618-627. DOI: 10.2307/2576477
- vom Hau, M. (2009). UNPACKING THE SCHOOL: Textbooks, Teachers, and the Construction of Nationhood in Mexico, Argentina, and Peru. *Latin American Research Review*, 44(3), 127–154. DOI: 10.1353/lar.0.0105

Winther, W. de & Witteman, L. (2017, 4 maart). 'Niks mis met 'ouderwets'. Interview met Buma'.
De Telegraaf.

Wet op het voortgezette onderwijs 2021 (2021, 1 augustus). Geraadpleegd van wetten.overheid.nl

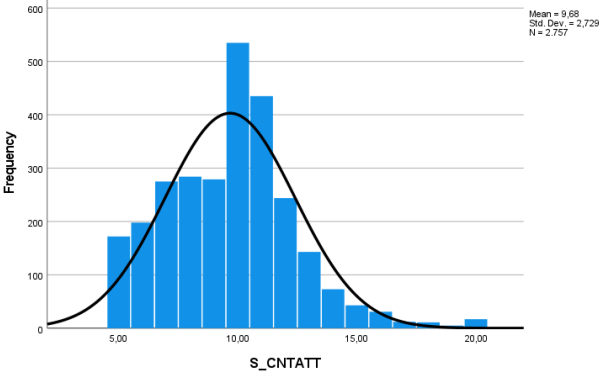
Ziemes, J. F., Hahn-Laudenberg, K., & Abs, H. J. (2019). From Connectedness and Learning to
European and National Identity: Results from Fourteen European Countries. *Journal of Social
Science Education*, 18(3), 5-28. DOI: 10.4119/jsse-1144

Zarate, M. A., García, B., Garza, A. A., & Hitlan, R. T. (2004). Cultural threat and perceived realistic
groupconflict as dual predictors of prejudice. *Journal of Experimental Social Psychology*,
40(1), 99–105. DOI:10.1016/S0022-1031(03)00067-2

Bijlage 1

Mate van trots op Nederland																			
Item IS3G027A	De nationale vlag is belangrijk voor mij																		
<p style="text-align: center;">Statistics</p> <p>Institutions and Society/<Country of tes</p> <table border="1"> <tr> <td rowspan="2">N</td> <td>Valid</td> <td>2770</td> </tr> <tr> <td>Missing</td> <td>42</td> </tr> <tr> <td>Mean</td> <td></td> <td>2,41</td> </tr> <tr> <td>Std. Deviation</td> <td></td> <td>,851</td> </tr> <tr> <td rowspan="3">Percentiles</td> <td>25</td> <td>2,00</td> </tr> <tr> <td>50</td> <td>2,00</td> </tr> <tr> <td>75</td> <td>3,00</td> </tr> </table>	N	Valid	2770	Missing	42	Mean		2,41	Std. Deviation		,851	Percentiles	25	2,00	50	2,00	75	3,00	<p style="text-align: center;">Histogram</p> <p style="text-align: right;">Mean = 2,41 Std. Dev. = ,851 N = 2770</p> <p style="text-align: center;">Institutions and Society/<Country of test>/The <flag of country of test> is important to me</p>
N		Valid	2770																
	Missing	42																	
Mean		2,41																	
Std. Deviation		,851																	
Percentiles	25	2,00																	
	50	2,00																	
	75	3,00																	
Toelichting	Uit het histogram blijkt dat de verdeling enigszins scheef is. Dat is logisch aangezien leerlingen sneller geneigd zijn om sociaal wenselijk te antwoorden en te zeggen dat de vlag belangrijk is. Ook kan gezegd worden dat de Nederlandse vlag bij nationale sporten als voetbal ook van belang is.																		
Item IS3G027B	Ik heb veel respect voor mijn land																		
<p style="text-align: center;">Statistics</p> <p>Institutions and Society/<Country of tes</p> <table border="1"> <tr> <td rowspan="2">N</td> <td>Valid</td> <td>2768</td> </tr> <tr> <td>Missing</td> <td>44</td> </tr> <tr> <td>Mean</td> <td></td> <td>1,81</td> </tr> <tr> <td>Std. Deviation</td> <td></td> <td>,649</td> </tr> <tr> <td rowspan="3">Percentiles</td> <td>25</td> <td>1,00</td> </tr> <tr> <td>50</td> <td>2,00</td> </tr> <tr> <td>75</td> <td>2,00</td> </tr> </table>	N	Valid	2768	Missing	44	Mean		1,81	Std. Deviation		,649	Percentiles	25	1,00	50	2,00	75	2,00	<p style="text-align: center;">Histogram</p> <p style="text-align: right;">Mean = 1,81 Std. Dev. = ,649 N = 2768</p> <p style="text-align: center;">Institutions and Society/<Country of test>/I have great respect for <country of test></p>
N		Valid	2768																
	Missing	44																	
Mean		1,81																	
Std. Deviation		,649																	
Percentiles	25	1,00																	
	50	2,00																	
	75	2,00																	
Toelichting	Uit de histogram blijkt dat er een nogal scheve verdeling is. Deze verdeling bevestigt het beeld dat Nederlanders niet erg trots zijn op hun land.																		
Item IS3G027C	We moeten trots zijn op wat wij als land hebben bereikt																		

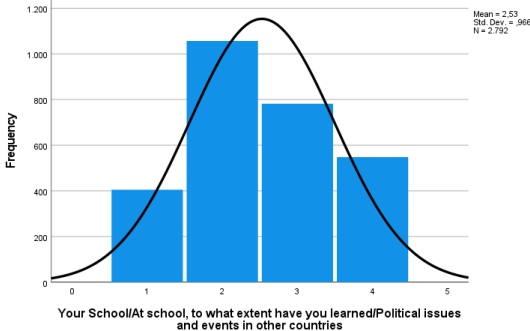
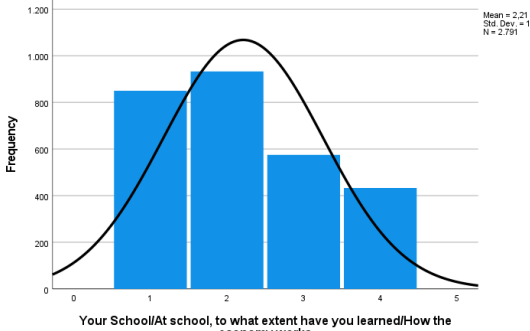
<p style="text-align: center;">Statistics</p> <p>Institutions and Society/<Country of tes</p> <table border="1"> <tr> <td rowspan="2">N</td> <td>Valid</td> <td>2769</td> </tr> <tr> <td>Missing</td> <td>43</td> </tr> <tr> <td>Mean</td> <td></td> <td>1,73</td> </tr> <tr> <td>Std. Deviation</td> <td></td> <td>,679</td> </tr> <tr> <td rowspan="3">Percentiles</td> <td>25</td> <td>1,00</td> </tr> <tr> <td>50</td> <td>2,00</td> </tr> <tr> <td>75</td> <td>2,00</td> </tr> </table>	N	Valid	2769	Missing	43	Mean		1,73	Std. Deviation		,679	Percentiles	25	1,00	50	2,00	75	2,00	<p style="text-align: center;">Histogram</p>
N		Valid	2769																
	Missing	43																	
Mean		1,73																	
Std. Deviation		,679																	
Percentiles	25	1,00																	
	50	2,00																	
	75	2,00																	
<p>Toelichting</p>	<p>Uit de histogram blijkt dat deze item scheef is verdeeld. Ook hier wordt het beeld bevestigd dat Nederlanders niet trots op Nederland is.</p>																		
<p>Item IS3G027D</p>	<p>Ik ben trots om in Nederland te wonen</p>																		
<p style="text-align: center;">Statistics</p> <p>Institutions and Society/<Country of tes</p> <table border="1"> <tr> <td rowspan="2">N</td> <td>Valid</td> <td>2766</td> </tr> <tr> <td>Missing</td> <td>46</td> </tr> <tr> <td>Mean</td> <td></td> <td>1,80</td> </tr> <tr> <td>Std. Deviation</td> <td></td> <td>,739</td> </tr> <tr> <td rowspan="3">Percentiles</td> <td>25</td> <td>1,00</td> </tr> <tr> <td>50</td> <td>2,00</td> </tr> <tr> <td>75</td> <td>2,00</td> </tr> </table>	N	Valid	2766	Missing	46	Mean		1,80	Std. Deviation		,739	Percentiles	25	1,00	50	2,00	75	2,00	<p style="text-align: center;">Histogram</p>
N		Valid	2766																
	Missing	46																	
Mean		1,80																	
Std. Deviation		,739																	
Percentiles	25	1,00																	
	50	2,00																	
	75	2,00																	
<p>Toelichting</p>	<p>Ook deze item is scheef verdeeld. Nederlandse leerlingen zijn niet erg trots op Nederland.</p>																		
<p>Item IS3G027E</p>	<p>Nederland is een beter land om in te wonen dan de meeste andere landen</p>																		
<p style="text-align: center;">Statistics</p> <p>Institutions and Society/<Country of tes</p> <table border="1"> <tr> <td rowspan="2">N</td> <td>Valid</td> <td>2768</td> </tr> <tr> <td>Missing</td> <td>44</td> </tr> <tr> <td>Mean</td> <td></td> <td>1,93</td> </tr> <tr> <td>Std. Deviation</td> <td></td> <td>,784</td> </tr> <tr> <td rowspan="3">Percentiles</td> <td>25</td> <td>1,00</td> </tr> <tr> <td>50</td> <td>2,00</td> </tr> <tr> <td>75</td> <td>2,00</td> </tr> </table>	N	Valid	2768	Missing	44	Mean		1,93	Std. Deviation		,784	Percentiles	25	1,00	50	2,00	75	2,00	<p style="text-align: center;">Histogram</p>
N		Valid	2768																
	Missing	44																	
Mean		1,93																	
Std. Deviation		,784																	
Percentiles	25	1,00																	
	50	2,00																	
	75	2,00																	
<p>Toelichting</p>	<p>Ook deze item is scheef verdeeld. Nederlandse leerlingen lijken Nederland niet als beter land te zien.</p>																		
<p>Syntax</p>	<pre> REQUENCIES VARIABLES=IS3G27A IS3G27B IS3G27C IS3G27D IS3G27E /FORMAT=NOTABLE /NTILES=4 /STATISTICS=STDDEV MEAN </pre>																		

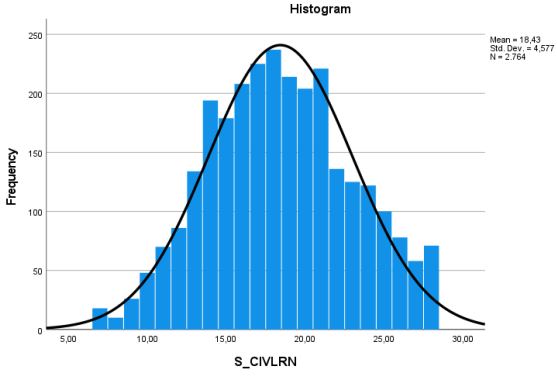
	<pre> /HISTOGRAM NORMAL /ORDER=ANALYSIS. OUTPUT MODIFY /REPORT PRINTREPORT=NO /SELECT TABLES /IF COMMANDS=["Frequencies(LAST)"] SUBTYPES="Frequencies" /TABLECELLS SELECT=[VALIDPERCENT] APPLYTO=COLUMN HIDE=YES /TABLECELLS SELECT=[CUMULATIVEPERCENT] APPLYTO=COLUMN HIDE=YES /TABLECELLS SELECT=[TOTAL] SELECTCONDITION=PARENT(VALID) APPLYTO=ROW HIDE=YES /TABLECELLS SELECT=[TOTAL] SELECTCONDITION=PARENT(MISSING) APPLYTO=ROW HIDE=YES /TABLECELLS SELECT=[VALID] APPLYTO=ROWHEADER UNGROUP=YES /TABLECELLS SELECT=[PERCENT] SELECTDIMENSION=COLUMNS FORMAT="PCT" APPLYTO=COLUMN /TABLECELLS SELECT=[COUNT] APPLYTO=COLUMNHEADER REPLACE="N" /TABLECELLS SELECT=[PERCENT] APPLYTO=COLUMNHEADER REPLACE="%". </pre>																		
SCHAAL	Er is is een somschaal gemaakt. Alle losse items zijn bij elkaar opgeteld.																		
<p style="text-align: center;">Statistics</p> <p>S_CNTATT</p> <table border="1" data-bbox="213 1294 639 1599"> <tr> <td rowspan="2">N</td> <td>Valid</td> <td>2757</td> </tr> <tr> <td>Missing</td> <td>55</td> </tr> <tr> <td>Mean</td> <td></td> <td>9,6765</td> </tr> <tr> <td>Std. Deviation</td> <td></td> <td>2,72888</td> </tr> <tr> <td rowspan="3">Percentiles</td> <td>25</td> <td>8,0000</td> </tr> <tr> <td>50</td> <td>10,0000</td> </tr> <tr> <td>75</td> <td>11,0000</td> </tr> </table>	N	Valid	2757	Missing	55	Mean		9,6765	Std. Deviation		2,72888	Percentiles	25	8,0000	50	10,0000	75	11,0000	<p style="text-align: center;">Histogram</p> 
N		Valid	2757																
	Missing	55																	
Mean		9,6765																	
Std. Deviation		2,72888																	
Percentiles	25	8,0000																	
	50	10,0000																	
	75	11,0000																	
Toelichting	De verdeling is scheef verdeeld. Dit is logisch aangezien de losse items ook vrij scheef verdeeld zijn. Nederlandse leerlingen zijn niet heel trots op Nederland.																		
Syntax	<pre> COMPUTE S_CNTATT=IS3G27A + IS3G27B + IS3G27C + IS3G27D + IS3G27E. EXECUTE. </pre>																		
Betrouwbaarheidsanalyse	Aan de hand van de Cronbach's alpha is de betrouwbaarheid van deze schaal bekeken.																		

<p>Reliability Statistics</p> <table border="1"> <tr> <td>Cronbach's Alpha</td> <td>N of Items</td> </tr> <tr> <td>,785</td> <td>5</td> </tr> </table>	Cronbach's Alpha	N of Items	,785	5	<p>Toelichting: De Cronbach's alpha is vrij hoog. Dit betekent dat deze schaal als betrouwbaar kan worden gezien.</p>
Cronbach's Alpha	N of Items				
,785	5				
<p>Syntax</p>	<p>RELIABILITY /VARIABLES=IS3G27A IS3G27B IS3G27C IS3G27D IS3G27E /SCALE('ALL VARIABLES') ALL /MODEL=ALPHA.</p>				

<p>Burgerschapsonderwijs</p>																			
<p>Item IS3G018A</p>	<p>In welke mate leer jij over hoe je kan stemmen?</p>																		
<p>Statistics</p> <p>Your School/At school, to what extent h</p> <table border="1"> <tr> <td rowspan="2">N</td> <td>Valid</td> <td>2792</td> </tr> <tr> <td>Missing</td> <td>20</td> </tr> <tr> <td>Mean</td> <td></td> <td>2,77</td> </tr> <tr> <td>Std. Deviation</td> <td></td> <td>,924</td> </tr> <tr> <td rowspan="3">Percentiles</td> <td>25</td> <td>2,00</td> </tr> <tr> <td>50</td> <td>3,00</td> </tr> <tr> <td>75</td> <td>4,00</td> </tr> </table>	N	Valid	2792	Missing	20	Mean		2,77	Std. Deviation		,924	Percentiles	25	2,00	50	3,00	75	4,00	<p>Histogram</p> <p>Mean = 2,77 Std. Dev. = ,924 N = 2792</p> <p>Your School/At school, to what extent have you learned/How citizens can vote in local or national elections</p>
N		Valid	2792																
	Missing	20																	
Mean		2,77																	
Std. Deviation		,924																	
Percentiles	25	2,00																	
	50	3,00																	
	75	4,00																	
<p>Toelichting</p>	<p>De verdeling is vrij scheef. De meeste leerlingen krijgen (veel) les over hoe je kan stemmen.</p>																		
<p>Item IS3G018B</p>	<p>In welke mate leer jij hoe wetten worden gemaakt en veranderd?</p>																		
<p>Statistics</p> <p>Your School/At school, to what extent h</p> <table border="1"> <tr> <td rowspan="2">N</td> <td>Valid</td> <td>2794</td> </tr> <tr> <td>Missing</td> <td>18</td> </tr> <tr> <td>Mean</td> <td></td> <td>2,87</td> </tr> <tr> <td>Std. Deviation</td> <td></td> <td>,939</td> </tr> <tr> <td rowspan="3">Percentiles</td> <td>25</td> <td>2,00</td> </tr> <tr> <td>50</td> <td>3,00</td> </tr> <tr> <td>75</td> <td>4,00</td> </tr> </table>	N	Valid	2794	Missing	18	Mean		2,87	Std. Deviation		,939	Percentiles	25	2,00	50	3,00	75	4,00	<p>Histogram</p> <p>Mean = 2,87 Std. Dev. = ,939 N = 2794</p> <p>Your School/At school, to what extent have you learned/How laws are introduced and changed in <country of test></p>
N		Valid	2794																
	Missing	18																	
Mean		2,87																	
Std. Deviation		,939																	
Percentiles	25	2,00																	
	50	3,00																	
	75	4,00																	
<p>Toelichting</p>	<p>Deze verdeling is ook vrij scheef. De meeste leerlingen krijgen les over hoe wetten worden gemaakt en veranderd.</p>																		
<p>Item IS3G018C</p>	<p>In welke mate leer jij over hoe je het milieu kunt beschermen?</p>																		

<p style="text-align: center;">Statistics</p> <p>Your School/At school, to what extent h</p> <table border="1"> <tr> <td rowspan="2">N</td> <td>Valid</td> <td>2794</td> </tr> <tr> <td>Missing</td> <td>18</td> </tr> <tr> <td>Mean</td> <td></td> <td>2,21</td> </tr> <tr> <td>Std. Deviation</td> <td></td> <td>,934</td> </tr> <tr> <td rowspan="3">Percentiles</td> <td>25</td> <td>2,00</td> </tr> <tr> <td>50</td> <td>2,00</td> </tr> <tr> <td>75</td> <td>3,00</td> </tr> </table>	N	Valid	2794	Missing	18	Mean		2,21	Std. Deviation		,934	Percentiles	25	2,00	50	2,00	75	3,00	<p style="text-align: center;">Histogram</p> <p style="text-align: center;">Your School/At school, to what extent have you learned/How to protect the environment</p>
N		Valid	2794																
	Missing	18																	
Mean		2,21																	
Std. Deviation		,934																	
Percentiles	25	2,00																	
	50	2,00																	
	75	3,00																	
<p>Toelichting</p>	<p>Ook deze verdeling is vrij scheef. Het blijkt dat de meeste Nederlandse leerlingen niet of weinig les krijgen voer hoe ze het milieu kunnen beschermen.</p>																		
<p>Item IS3G018D</p>	<p>In welke mate leer jij op school hoe je mee kan helpen aan het oplossen van problemen in de lokale gemeenschap?</p>																		
<p style="text-align: center;">Statistics</p> <p>Your School/At school, to what extent h</p> <table border="1"> <tr> <td rowspan="2">N</td> <td>Valid</td> <td>2789</td> </tr> <tr> <td>Missing</td> <td>23</td> </tr> <tr> <td>Mean</td> <td></td> <td>2,87</td> </tr> <tr> <td>Std. Deviation</td> <td></td> <td>,925</td> </tr> <tr> <td rowspan="3">Percentiles</td> <td>25</td> <td>2,00</td> </tr> <tr> <td>50</td> <td>3,00</td> </tr> <tr> <td>75</td> <td>4,00</td> </tr> </table>	N	Valid	2789	Missing	23	Mean		2,87	Std. Deviation		,925	Percentiles	25	2,00	50	3,00	75	4,00	<p style="text-align: center;">Histogram</p> <p style="text-align: center;">Your School/At school, to what extent have you learned/How to contribute to solving problems in the <local community></p>
N		Valid	2789																
	Missing	23																	
Mean		2,87																	
Std. Deviation		,925																	
Percentiles	25	2,00																	
	50	3,00																	
	75	4,00																	
<p>Toelichting</p>	<p>Deze verdeling is ook scheef. De meeste leerlingen krijgen les over het oplossen van problemen in de lokale gemeenschap.</p>																		
<p>Item IS3G018E</p>	<p>In welke mate leer jij over hoe de rechten van burgers worden beschermd?</p>																		
<p style="text-align: center;">Statistics</p> <p>Your School/At school, to what extent h</p> <table border="1"> <tr> <td rowspan="2">N</td> <td>Valid</td> <td>2780</td> </tr> <tr> <td>Missing</td> <td>32</td> </tr> <tr> <td>Mean</td> <td></td> <td>2,96</td> </tr> <tr> <td>Std. Deviation</td> <td></td> <td>,943</td> </tr> <tr> <td rowspan="3">Percentiles</td> <td>25</td> <td>2,00</td> </tr> <tr> <td>50</td> <td>3,00</td> </tr> <tr> <td>75</td> <td>4,00</td> </tr> </table>	N	Valid	2780	Missing	32	Mean		2,96	Std. Deviation		,943	Percentiles	25	2,00	50	3,00	75	4,00	<p style="text-align: center;">Histogram</p> <p style="text-align: center;">Your School/At school, to what extent have you learned/How citizen rights are protected in <country of test></p>
N		Valid	2780																
	Missing	32																	
Mean		2,96																	
Std. Deviation		,943																	
Percentiles	25	2,00																	
	50	3,00																	
	75	4,00																	

Toelichting	De verdeling is scheef. De meeste leerlingen krijgen wel les over hoe de rechten van burgers worden beschermd.																		
Item IS3G018F	In welke mate heb jij geleerd over politieke problemen en gebeurtenissen in Nederland?																		
<p style="text-align: center;">Statistics</p> <p>Your School/At school, to what extent h</p> <table border="1" data-bbox="213 479 635 786"> <tr> <td rowspan="2">N</td> <td>Valid</td> <td>2792</td> </tr> <tr> <td>Missing</td> <td>20</td> </tr> <tr> <td>Mean</td> <td></td> <td>2,53</td> </tr> <tr> <td>Std. Deviation</td> <td></td> <td>,966</td> </tr> <tr> <td rowspan="3">Percentiles</td> <td>25</td> <td>2,00</td> </tr> <tr> <td>50</td> <td>2,00</td> </tr> <tr> <td>75</td> <td>3,00</td> </tr> </table>	N	Valid	2792	Missing	20	Mean		2,53	Std. Deviation		,966	Percentiles	25	2,00	50	2,00	75	3,00	<p style="text-align: center;">Histogram</p>  <p style="text-align: center;">Your School/At school, to what extent have you learned/Political issues and events in other countries</p>
N		Valid	2792																
	Missing	20																	
Mean		2,53																	
Std. Deviation		,966																	
Percentiles	25	2,00																	
	50	2,00																	
	75	3,00																	
Toelichting	Deze verdeling lijkt een stuk normaler dan die van de vorige items. Blijkbaar krijgen leerlingen hier niet heel veel of heel veel weinig les over.																		
Item IS3G018G	In welke mate heb jij geleerd over hoe de economie werkt?																		
<p style="text-align: center;">Statistics</p> <p>Your School/At school, to what extent h</p> <table border="1" data-bbox="213 1093 635 1400"> <tr> <td rowspan="2">N</td> <td>Valid</td> <td>2791</td> </tr> <tr> <td>Missing</td> <td>21</td> </tr> <tr> <td>Mean</td> <td></td> <td>2,21</td> </tr> <tr> <td>Std. Deviation</td> <td></td> <td>1,042</td> </tr> <tr> <td rowspan="3">Percentiles</td> <td>25</td> <td>1,00</td> </tr> <tr> <td>50</td> <td>2,00</td> </tr> <tr> <td>75</td> <td>3,00</td> </tr> </table>	N	Valid	2791	Missing	21	Mean		2,21	Std. Deviation		1,042	Percentiles	25	1,00	50	2,00	75	3,00	<p style="text-align: center;">Histogram</p>  <p style="text-align: center;">Your School/At school, to what extent have you learned/How the economy works</p>
N		Valid	2791																
	Missing	21																	
Mean		2,21																	
Std. Deviation		1,042																	
Percentiles	25	1,00																	
	50	2,00																	
	75	3,00																	
Toelichting	Deze verdeling is scheef. Blijkbaar krijgen de meeste leerlingen geen les over hoe de economie werkt tijdens de burgerschapslessen.																		
Syntax	<pre> FREQUENCIES VARIABLES=IS3G18A IS3G18B IS3G18C IS3G18D IS3G18E IS3G18F IS3G18G /FORMAT=NOTABLE /NTILES=4 /STATISTICS=STDDEV MEAN /HISTOGRAM NORMAL /ORDER=ANALYSIS. OUTPUT MODIFY /REPORT PRINTREPORT=NO /SELECT TABLES /IF COMMANDS=["Frequencies(LAST)"] SUBTYPES="Frequencies" /TABLECELLS SELECT=[VALIDPERCENT] APPLYTO=COLUMN HIDE=YES </pre>																		

	<pre> /TABLECELLS SELECT=[CUMULATIVEPERCENT] APPLYTO=COLUMN HIDE=YES /TABLECELLS SELECT=[TOTAL] SELECTCONDITION=PARENT(VVALID) APPLYTO=ROW HIDE=YES /TABLECELLS SELECT=[TOTAL] SELECTCONDITION=PARENT(MISSING) APPLYTO=ROW HIDE=YES /TABLECELLS SELECT=[VALID] APPLYTO=ROWHEADER UNGROUP=YES /TABLECELLS SELECT=[PERCENT] SELECTDIMENSION=COLUMNS FORMAT="PCT" APPLYTO=COLUMN /TABLECELLS SELECT=[COUNT] APPLYTO=COLUMNHEADER REPLACE="N" /TABLECELLS SELECT=[PERCENT] APPLYTO=COLUMNHEADER REPLACE="%" </pre>																		
Schaal	Er is een somschaal gemaakt. Alle losse items zijn bij elkaar opgeteld.																		
<p style="text-align: center;">Statistics</p> <p>S_CIVLRN</p> <table border="1" data-bbox="212 1003 639 1317"> <tr> <td rowspan="2">N</td> <td>Valid</td> <td>2764</td> </tr> <tr> <td>Missing</td> <td>48</td> </tr> <tr> <td>Mean</td> <td></td> <td>18,4327</td> </tr> <tr> <td>Std. Deviation</td> <td></td> <td>4,57726</td> </tr> <tr> <td rowspan="3">Percentiles</td> <td>25</td> <td>15,0000</td> </tr> <tr> <td>50</td> <td>18,0000</td> </tr> <tr> <td>75</td> <td>21,0000</td> </tr> </table>	N	Valid	2764	Missing	48	Mean		18,4327	Std. Deviation		4,57726	Percentiles	25	15,0000	50	18,0000	75	21,0000	
N		Valid	2764																
	Missing	48																	
Mean		18,4327																	
Std. Deviation		4,57726																	
Percentiles	25	15,0000																	
	50	18,0000																	
	75	21,0000																	
Toelichting	De verdeling lijkt redelijk normaal. Er is geen reden waarom deze schaal niet gebruikt zou kunnen worden kijkend naar de verdeling.																		
Syntax	<pre> COMPUTE S_CIVLRN=IS3G18A + IS3G18B + IS3G18C + IS3G18D + IS3G18E + IS3G18F + IS3G18G. EXECUTE. </pre>																		
Betrouwbaarheidsanalyse	Aan de hand van de Cronbach's alpha is de betrouwbaarheid van deze schaal bekeken.																		
<p style="text-align: center;">Reliability Statistics</p> <table border="1" data-bbox="212 1727 560 1843"> <tr> <td>Cronbach's Alpha</td> <td>N of Items</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">,812</td> <td style="text-align: center;">7</td> </tr> </table>	Cronbach's Alpha	N of Items	,812	7	Toelichting: De Cronbach's alpha is hoog. De schaal is dus betrouwbaar en kan gebruikt worden.														
Cronbach's Alpha	N of Items																		
,812	7																		
Syntax	<pre> RELIABILITY /VARIABLES=IS3G18A IS3G18B IS3G18C IS3G18D IS3G18E IS3G18F IS3G18G /SCALE('ALL VARIABLES') ALL /MODEL=ALPHA. </pre>																		

Migratiestatus leerling																						
IS3G04A	In welk land ben jij geboren?																					
<p>Your Home and your Family/In what country were you and your parents born/You</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>N</th> <th>%</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Other</td> <td>107</td> <td>3,8%</td> </tr> <tr> <td>Country of birth is country of test</td> <td>2672</td> <td>95,0%</td> </tr> <tr> <td>Missing</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td> Not administered</td> <td>13</td> <td>0,5%</td> </tr> <tr> <td> Omitted</td> <td>20</td> <td>0,7%</td> </tr> <tr> <td>Total</td> <td>2812</td> <td>100,0%</td> </tr> </tbody> </table>		N	%	Other	107	3,8%	Country of birth is country of test	2672	95,0%	Missing			Not administered	13	0,5%	Omitted	20	0,7%	Total	2812	100,0%	<p>Toelichting: Veruit de meeste leerlingen komen uit Nederland. Minder dan 4% komt uit het buitenland. De variabele is dus behoorlijk scheef verdeeld.</p>
	N	%																				
Other	107	3,8%																				
Country of birth is country of test	2672	95,0%																				
Missing																						
Not administered	13	0,5%																				
Omitted	20	0,7%																				
Total	2812	100,0%																				
IS3G04B	In welk land is je moeder geboren?																					
<p>Your Home and your Family/In what country were you and your parents born/Mother or <female guardian></p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>N</th> <th>%</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Other</td> <td>379</td> <td>13,5%</td> </tr> <tr> <td>Country of birth is country of test</td> <td>2404</td> <td>85,5%</td> </tr> <tr> <td>Missing</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td> Not administered</td> <td>13</td> <td>0,5%</td> </tr> <tr> <td> Omitted</td> <td>16</td> <td>0,6%</td> </tr> <tr> <td>Total</td> <td>2812</td> <td>100,0%</td> </tr> </tbody> </table>		N	%	Other	379	13,5%	Country of birth is country of test	2404	85,5%	Missing			Not administered	13	0,5%	Omitted	16	0,6%	Total	2812	100,0%	<p>Toelichting: Deze variabele is al iets minder scheef verdeeld, maar nog steeds veruit de meeste moeders komen uit Nederland.</p>
	N	%																				
Other	379	13,5%																				
Country of birth is country of test	2404	85,5%																				
Missing																						
Not administered	13	0,5%																				
Omitted	16	0,6%																				
Total	2812	100,0%																				
IS3G04C	In welk land is je vader geboren?																					
<p>Your Home and your Family/In what country were you and your parents born/Father or <male guardian></p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>N</th> <th>%</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Other</td> <td>367</td> <td>13,1%</td> </tr> <tr> <td>Country of birth is country of test</td> <td>2404</td> <td>85,5%</td> </tr> <tr> <td>Missing</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td> Not administered</td> <td>13</td> <td>0,5%</td> </tr> <tr> <td> Omitted</td> <td>28</td> <td>1,0%</td> </tr> <tr> <td>Total</td> <td>2812</td> <td>100,0%</td> </tr> </tbody> </table>		N	%	Other	367	13,1%	Country of birth is country of test	2404	85,5%	Missing			Not administered	13	0,5%	Omitted	28	1,0%	Total	2812	100,0%	<p>Deze verdeling is vergelijkbaar met die van de moeders, maar alsnog zijn veruit de meeste vaders in Nederland geboren.</p>
	N	%																				
Other	367	13,1%																				
Country of birth is country of test	2404	85,5%																				
Missing																						
Not administered	13	0,5%																				
Omitted	28	1,0%																				
Total	2812	100,0%																				
Uiteindelijke variabele	Eerst zijn alle drie de losse variabelen gespiegeld. Dit betekent dat een waarde van nul betekent dat de leerling of ouder																					

	<p>in Nederland is geboren en dat een waarde van 1 betekent dat de leerling of ouder in het buitenland is geboren. Vervolgens zijn de variabelen bij elkaar opgeteld. Hierna is de nieuwe variabele zo gehercodeerd dat een waarde van nul betekent dat zowel de leerling als de ouders in Nederland zijn geboren en dat een waarden van 1 betekent dat of de leerling of tenminste een van de ouders in het buitenland is geboren.</p>															
<p style="text-align: center;">S_IMMIG_FINAL</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 15%;"></th> <th style="width: 15%; text-align: center;">N</th> <th style="width: 15%; text-align: center;">%</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="background-color: #e0e0e0;">,00</td> <td style="text-align: center;">2230</td> <td style="text-align: center;">79,3%</td> </tr> <tr> <td style="background-color: #e0e0e0;">1,00</td> <td style="text-align: center;">529</td> <td style="text-align: center;">18,8%</td> </tr> <tr> <td style="background-color: #e0e0e0;">Missing System</td> <td style="text-align: center;">53</td> <td style="text-align: center;">1,9%</td> </tr> <tr> <td style="background-color: #e0e0e0;">Total</td> <td style="text-align: center;">2812</td> <td style="text-align: center;">100,0%</td> </tr> </tbody> </table>		N	%	,00	2230	79,3%	1,00	529	18,8%	Missing System	53	1,9%	Total	2812	100,0%	<p>Toelichting: Het blijkt dat in veruit de meeste gevallen zowel de leerling als de ouders in Nederland zijn geboren. Toch is er een groep van ongeveer 20% waarin of de leerling of tenminste een van de ouders in het buitenland is geboren.</p>
	N	%														
,00	2230	79,3%														
1,00	529	18,8%														
Missing System	53	1,9%														
Total	2812	100,0%														
<p>Syntax</p>	<pre>RECODE IS3G04A IS3G04B IS3G04C (1=0)(0=1) INTO Immig_leerling Immig_moeder Immig_vader. EXECUTE. COMPUTE S_IMMIG=Immig_leerling + Immig_moeder + Immig_vader. EXECUTE. RECODE S_IMMIG (0=0)(1 thru 5=1) INTO S_IMMIG_FINAL. EXECUTE.</pre>															

S_ISCED2			Een waarden van 0 betekent dus dat een leerling of in de middelbare school-groep zit of in de MBO-groep. Een waarden van een 1 dat een leerling in de HBO/uni-groep zit. Iets meer dan een-derde van de leerlingen zit dus in de HBO/uni-groep.
	N	%	
,00	1818	64,7%	
1,00	968	34,4%	
Missing System	26	0,9%	
Total	2812	100,0%	
Syntax			RECODE S_ISCED (0=0) (1=1) (2 thru 3=2) INTO ISCED_FINAL. EXECUTE. RECODE S_ISCED (1=1) (0=0) (2=0) INTO S_ISCED1. EXECUTE. RECODE S_ISCED (0=0) (1=0) (2=1) INTO S_ISCED2. EXECUTE.

Geslacht			Er zijn verder geen aanpassingen aan deze variabele gedaan. Een waarde van 0 betekent dat de leerling een jongen is en een waarde van 1 betekent dat de leerling een meisje is.
Student gender			
	N	%	
Boy	1389	49,4%	
Girl	1423	50,6%	
Syntax			FREQUENCIES VARIABLES=S_GENDER /ORDER=ANALYSIS.

Bijlage 2

Regressieanalyse								
Toelichting			Er is gekozen voor een lineaire hiërarchische regressieanalyse. Hierbij is per nieuw model een nieuwe variabele toegevoegd. Er is voor gekozen eerst burgerschapskennis toe te voegen, omdat dit samen met de onafhankelijke variabele het hoofdeffect is. Burgerschapskennis is gecentraliseerd, omdat deze wordt gebruikt in het moderatie-effect. Hiernaar zijn de twee controlevariabelen toegevoegd. Eerst is opleidingsniveau toegevoegd en vervolgens geslacht. Vervolgens is migratiestatus toegevoegd. Deze is gecentraliseerd, omdat deze ook gebruikt wordt in het moderatie-effect. Als laatste is het interactie-effect zelf toegevoegd.					
Output								
Coefficients ^a								
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
1	(Constant)	9,506	,182		52,178	,000		
	CENT_CIVLRN	,084	,040	,133	2,089	,038	1,000	1,000
2	(Constant)	9,345	,258		36,167	,000		
	CENT_CIVLRN	,085	,040	,134	2,113	,036	,999	1,001
	Student gender	,321	,365	,056	,879	,380	,999	1,001
3	(Constant)	9,458	,531		17,815	,000		
	CENT_CIVLRN	,083	,040	,132	2,057	,041	,990	1,010
	Student gender	,329	,367	,057	,898	,370	,996	1,004
	S_ISCED1	-,208	,568	-,036	-,366	,715	,416	2,406
	S_ISCED2	-,030	,593	-,005	-,051	,960	,415	2,408
4	(Constant)	9,641	,495		19,473	,000		
	CENT_CIVLRN	,117	,038	,185	3,073	,002	,969	1,032
	Student gender	,298	,341	,052	,872	,384	,996	1,004
	S_ISCED1	-,245	,528	-,043	-,465	,643	,416	2,406
	S_ISCED2	-,453	,556	-,076	-,814	,417	,409	2,445
	CENT_IMMIG	2,592	,421	,375	6,162	,000	,953	1,049
5	(Constant)	9,717	,496		19,582	,000		
	CENT_CIVLRN	,117	,038	,186	3,087	,002	,969	1,032
	Student gender	,372	,344	,065	1,081	,281	,976	1,025
	S_ISCED1	-,336	,530	-,059	-,634	,527	,410	2,437
	S_ISCED2	-,547	,558	-,091	-,981	,328	,404	2,475
	CENT_IMMIG	2,699	,425	,390	6,347	,000	,928	1,078
	CIV_X_IMMIG	,141	,092	,093	1,530	,127	,944	1,060

a. Dependent Variable: S_CNTATT

Model Summary									
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
						F Change	df1	df2	
1	,133	,018	,014	2,85143	,018	4,364	1	243	,038
2	,144	,021	,013	2,85276	,003	,773	1	242	,380
3	,148	,022	,006	2,86308	,001	,129	2	240	,879
4	,395	,156	,138	2,66513	,134	37,976	1	239	,000
5	,405	,164	,143	2,65769	,008	2,341	1	238	,127

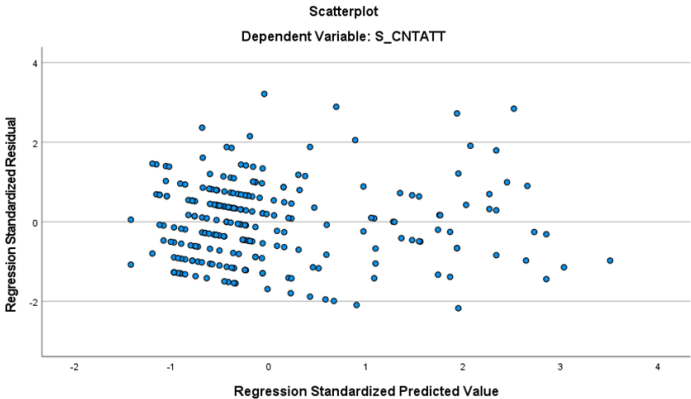
Syntax

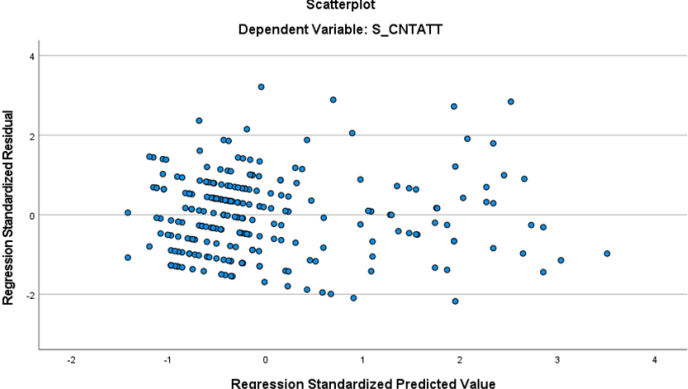
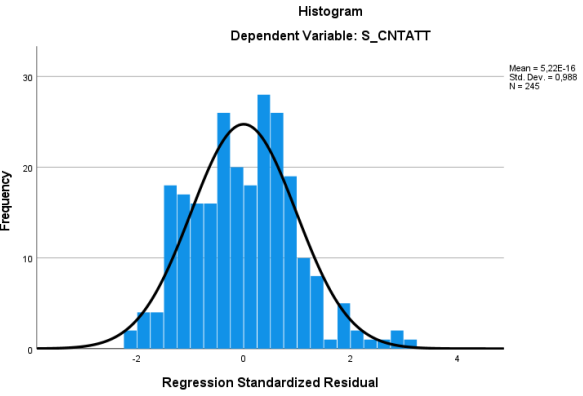
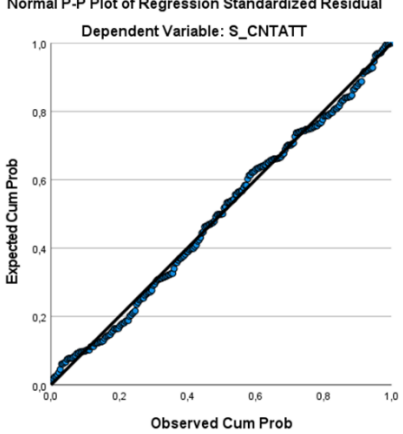
```

REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
COLLIN TOL CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT S_CNTATT
/METHOD=ENTER CENT_CIVLRN
/METHOD=ENTER S_ISCED1
S_ISCED2
/METHOD=ENTER S_GENDER
/METHOD=ENTER CENT_IMMIG
/METHOD=ENTER CIV_X_IMMIG
/SAVE COOK LEVER ZRESID DFFIT.

```

Bijlage 3

Assumpties										
<p>1. Onafhankelijke waarnemingen</p>	<p>De gebruikte dataset bevat gegevens van leerlingen. Doordat leerlingen per klas geselecteerd zijn, heeft de dataset een multilevel-structuur. Dit houdt in dat de gegevens per klas erg op elkaar lijken. Er kan hierdoor niet meer gesproken worden van onafhankelijke waarnemingen. Daarom is er voor gekozen om per klas een jongen en een meisje willekeurig te selecteren. Op deze manier is er toch gecontroleerd voor de assumptie van onafhankelijke waarnemingen.</p>									
<p>2. Lineariteit</p>	<p>De assumptie van lineariteit houdt in dat voor alle x-waarden het gemiddelde van de gestandaardiseerde residuen nul moet zijn. In de scatterplot laat zich dit zien wanneer de puntenwolk rond de nullijn is verzameld. Dit is niet het geval. Wanneer echter het gemiddelde van de gestandaardiseerde residuen wordt berekend is deze zo klein dat die als nul kan worden gezien. De assumptie van lineariteit is hiermee gehaald.</p>									
 <p>Scatterplot Dependent Variable: S_CNTATT</p> <p>Regression Standardized Residual</p> <p>Regression Standardized Predicted Value</p>	<p>Statistics</p> <p>Standardized Residual</p> <table border="1"> <tbody> <tr> <td>N</td> <td>Valid</td> <td>245</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Missing</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>Mean</td> <td></td> <td>,0000000</td> </tr> </tbody> </table>	N	Valid	245		Missing	0	Mean		,0000000
N	Valid	245								
	Missing	0								
Mean		,0000000								
<p>3. Homoscedasticiteit</p>	<p>De assumptie van homoscedasticiteit houdt in dat voor elke set van x-waarden de standaarddeviatie van de gestandaardiseerde residuen gelijk. Dit laat zich in de scatterplot zien doordat er geen systematische afwijkingen zijn in de spreiding in de</p>									

	<p>puntenwolk. Dit is te zien in het scatterplot. Er zijn geen punten te zien die duidelijk van de spreiding afwijken. De assumptie van homoscedasticiteit is hiermee behaald.</p>
 <p>Scatterplot Dependent Variable: S_CNTATT</p>	
<p>4. Normaliteit</p>	<p>De assumptie van normaliteit houdt in dat de residuen normaal verdeeld zijn. In de histogram is te zien dat er een lichte rechtsscheve verdeling is. Dit valt ook terug te zien in de PP-plot doordat de punten niet volledig over de diagonaal gaan. Er is dus geen duidelijke normale verdeling.</p>
 <p>Histogram Dependent Variable: S_CNTATT</p> <p>Mean = 5.22E-16 Std. Dev. = 0.989 N = 245</p>	 <p>Normal P-P Plot of Regression Standardized Residual Dependent Variable: S_CNTATT</p>
<p>Syntax</p>	<pre>REGRESSION /MISSING LISTWISE /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL CHANGE /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10) /NOORIGIN /DEPENDENT S_CNTATT /METHOD=ENTER CENT_CIVLRN /METHOD=ENTER S_GENDER /METHOD=ENTER S_ISCED1 S_ISCED2</pre>

```

/METHOD=ENTER
CENT_IMMIG
/METHOD=ENTER
CIV_X_IMMIG
/SCATTERPLOT=(*ZRESID
,*ZPRED)
/RESIDUALS
HISTOGRAM(ZRESID)
NORMPROB(ZRESID)
/SAVE COOK LEVER DFBETA
DFFIT.

FREQUENCIES
VARIABLES=ZRE_1
/FORMAT=NOTABLE
/STATISTICS=MEAN
/ORDER=ANALYSIS.

```

Coefficients ^a								
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.	Collinearity Statist	
		B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
1	(Constant)	9,506	,182		52,178	,000		
	CENT_CIVLRN	,084	,040	,133	2,089	,038	1,000	1,
2	(Constant)	9,345	,258		36,167	,000		
	CENT_CIVLRN	,085	,040	,134	2,113	,036	,999	1,
	Student gender	,321	,365	,056	,879	,380	,999	1,
3	(Constant)	9,458	,531		17,815	,000		
	CENT_CIVLRN	,083	,040	,132	2,057	,041	,990	1,
	Student gender	,329	,367	,057	,898	,370	,996	1,
	S_ISCED1	-,208	,568	-,036	-,366	,715	,416	2,
	S_ISCED2	-,030	,593	-,005	-,051	,960	,415	2,
4	(Constant)	9,641	,495		19,473	,000		
	CENT_CIVLRN	,117	,038	,185	3,073	,002	,969	1,
	Student gender	,298	,341	,052	,872	,384	,996	1,
	S_ISCED1	-,245	,528	-,043	-,465	,643	,416	2,
	S_ISCED2	-,453	,556	-,076	-,814	,417	,409	2,
	CENT_IMMIG	2,592	,421	,375	6,162	,000	,953	1,
5	(Constant)	9,717	,496		19,582	,000		
	CENT_CIVLRN	,117	,038	,186	3,087	,002	,969	1,
	Student gender	,372	,344	,065	1,081	,281	,976	1,
	S_ISCED1	-,336	,530	-,059	-,634	,527	,410	2,
	S_ISCED2	-,547	,558	-,091	-,981	,328	,404	2,
	CENT_IMMIG	2,699	,425	,390	6,347	,000	,928	1,
	CIV_X_IMMIG	,141	,092	,093	1,530	,127	,944	1,

a. Dependent Variable: S_CNTATT

Multicollineariteit ontstaat wanneer predictoren veel met elkaar samenhangen. Wanneer dit gebeurt is het niet meer duidelijk welke predictor wat verklaard binnen de variantie van de afhankelijke variabele. Er is voor multicollineariteit gecontroleerd aan de hand van VIF scores. VIF is de toename in standaardfouten gebaseerd op de proportie verklaarde variantie in een predictor door de andere predictoren in het model. Uit de output komt naar voren dat er geen VIF-score hoger is dan 2,5. Er kan daarom geconcludeerd worden dat er geen sprake is van multicollineariteit.

Syntax

REGRESSION
/MISSING LISTWISE

	<pre> /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL CHANGE /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10) /NOORIGIN /DEPENDENT S_CNTATT /METHOD=ENTER CENT_CIVLRN /METHOD=ENTER S_GENDER /METHOD=ENTER S_ISCED1 S_ISCED2 /METHOD=ENTER CENT_IMMIG /METHOD=ENTER CIV_X_IMMIG /SCATTERPLOT=(*ZRE SID,*ZPRED) /RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID) /SAVE COOK LEVER DFBETA DFFIT. </pre>
--	---

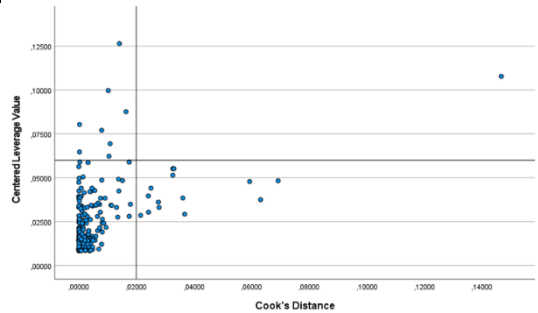
Outliers	
Toelichting	<p>Outliers is bekeken aan de hand van de leverage, Cook's distance, DFFIT en de gestandaardiseerde residuen. De leverage is een maat die aangeeft hoe hard een punt aan de regressielijn trekt. Hoe verder weg een punt ligt van het gemiddelde hoe meer invloed deze heeft op de geschatte hellingen. Aan de hand van de volgende formule is bepaald vanaf welke leverage score een punt als outliers wordt gezien: $\frac{3p}{n}$. Hierbij staat p voor het aantal gebruikte predictoren in het laatste model en n voor het aantal respondenten. De Cook's distance is het product van de gestudentiseerde residuen en de leverage. Pas wanneer beide hoog zijn, is de Cook's distance ook hoog. Aan de hand van de volgende formule is bepaald wanneer een punt als outlier wordt gezien: $\frac{4}{n}$. De DFFIT laat de verandering in gestandaardiseerde voorspelde y. Wanneer een</p>

gestandaardiseerde residu groot is, betekent dit dat het punt ver ligt van de geschatte lijn in het model. Er is dan dus sprake van een outlier. Hierbij wordt de vuistregel gehanteerd dat wanneer een gestandaardiseerde residu groter is dan 3 of kleiner is dan -3, er sprake is van een outlier.

Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	8,0438	13,5572	9,4754	1,17236	244
Std. Predicted Value	-1,221	3,482	,000	1,000	244
Standard Error of Predicted Value	,291	,958	,425	,118	244
Adjusted Predicted Value	8,0219	13,9586	9,4767	1,18228	244
Residual	-5,70198	7,62944	,00000	2,56990	244
Std. Residual	-2,191	2,932	,000	,988	244
Stud. Residual	-2,230	3,017	,000	1,004	244
Deleted Residual	-5,90580	8,07674	-,00134	2,65810	244
Stud. Deleted Residual	-2,249	3,070	,000	1,008	244
Mahal. Distance	2,053	31,972	5,975	4,328	244
Cook's Distance	,000	,076	,005	,010	244
Centered Leverage Value	,008	,132	,025	,018	244

a. Dependent Variable: S_CNTATT



Statistics

	Standardized Residual	Cook's Distance	Centered Leverage Value	DFFIT
N Valid	244	244	244	244
Missing	0	0	0	0
Mean	,0000000	,0049504	,0245902	-,0013370
Std. Deviation	,98757716	,00963621	,01781214	,10076506
Minimum	-2,19119	,00000	,00845	-,40140
Maximum	2,93189	,07622	,13157	,44730

Syntax

```
REGRESSION
  /MISSING LISTWISE
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
  COLLIN TOL CHANGE
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT S_CNTATT
  /METHOD=ENTER CENT_CIVLRN
  /METHOD=ENTER S_ISCED1
  S_ISCED2
  /METHOD=ENTER S_GENDER
  /METHOD=ENTER CENT_IMMIG
  /METHOD=ENTER CIV_X_IMMIG
  /SAVE COOK LEVER ZRESID DFFIT.

FREQUENCIES VARIABLES=ZRE_1
  COO_1 LEV_1 DFF_1
  /FORMAT=NOTABLE
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM
  MAXIMUM MEAN
  /ORDER=ANALYSIS.
```

